



Уроки історії: якщо політичні інтереси вивищуються над державними...

Тарас ПУСТОВІТ,

голова Полтавського міськкоб'єднання ВУТ "Прогвіта", заступник директора Державного архіву Полтавської області, заслужений працівник культури України

Декларації і реалії

Найвизначнішою датою першого етапу Української революції вважають 22 січня 1918 року, коли Українська Центральна Рада (УЦР) у Києві ухвалила IV Універсал, в якому Українська Народна Республіка (УНР) проголошувалась "самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу". Враховуючи всю складність ситуації та початок більшовицької агресії, українській владі потрібно було мати велику мужність, щоб розбудувати країну, рухатися далі шляхом державотворення. Про те, як це відбувалося, і йтиметься у публікації.

На початку січня 1918 року частина Слобожанщини вже перебувала під окупацією більшовиків. Задля подальшої боротьби з УЦР, організації підривної роботи, провокацій і підбурювання збройних повстань у великі промислові центри на Донбасі, а також Катеринослав, Київ та Одесу направляли перевірені більшовицькі кадри — професійних революціонерів. Регулярні ж військові радянські частини (у кількості 2 000 осіб; командувач військами — В. О. Антонов-Овсієнко) мали здійснити головний наступ у напрямку Харків—Полтава, Ромодан—Гребінка—Київ.

Внаслідок недооцінки сил ворога, відставки С. В. Петлюри з посади генерального секретаря з військових справ наступ більшовицьких частин здійснювався фактично без опору, тож лише з 3 до 11 січня 1918 року більшовики захопили найбільші міста Полтавщини: Костянтиноград, Полтаву, Миргород, Ромодан, Хорол, Кременчук, Лубни, Лохвицю, Гребінку... Відтак шлях на Київ був фактично відкритий — ситуація стала катастрофічною, оскільки до зовнішньої агресії додавалася активна диверсійно-підривна робота червоних агентів усередині країни.

Військових сил для захисту УНР у той період просто не було, і це визнавали у Києві. Станом на 29 грудня 1917 року, відповідно до повідомлення в. о. генерального секретаря військових справ М. Порша, військові українські формування не були здатні ефективно протистояти ворогові. На засіданні Генерального секретаріату Порш, зокрема, зазначав: "Настрій гарнізону в Києві різний: одні частини займають нейтральну позицію, інші — ворожу, як, приміром, полки Тараса Шевченка, Дорошенка. Деякі частини, на які можна було б опертися, як "Курінь смерті", Полуботківський полк, Богданівський, дуже стомилися і до активної роботи зараз малопридатні".

Проблем з українськими військовими формуваннями справді тоді вистачало, адже значна їх частина, як писали сучасники, була озлоблена діями УЦР, головним чином через те, що українська влада не дозволяла ділити "буржуйське майно", не організувала належним чином ні приміщення, ні такого утримання, яке вони мали за царського урядування. Водночас біль-

Уже традиційно в січневі дні на державному рівні українська спільнота відзначає пам'ятні дати української революції 1917—1921 років. Події столітньої давнини постійно у центрі уваги науковців і представників громадськості, вражають своєю динамікою, героїкою і драматизмом, змушують сучасне покоління до роздумів і висновків. Тож справа тут не тільки в очищенні нашої історії від багатолітнього ідеологічного намулу чи в пошануванні соціально-економічних і політичних питань варто знати та враховувати досвід і прорахунки очільників державотворення початку ХХ століття.

шовицькі агітатори постійно проводили поміж українських вояків підривну роботу, наголошуючи, що УЦР складається лише з буржуїв, Генеральний секретаріат — із самих "генералів", а Ленін дбає про армію та народ і дозволяє ще "грабувати награбоване".

Можна лише уявити, з яким настроєм святкували Новий 1918 рік і Різдво в Києві, коли навіть серед лідерів УЦР не було тоді звичної впевненості й оптимізму. Тож усвідомивши складність ситуації, УЦР усю свою увагу тепер звернула на те, як оборонитися та врятуватися від зовнішніх і внутрішніх більшовиків. Після нетривалих,

але палких дискусій вирішили якнайшвидше ухвалити земельний закон, оголосити Україну самостійною державою та укласти з Німеччиною мир у Бресті, щоб більшовики не випередили і не уклали його від імені всієї Росії.

Тож упродовж січня УЦР ухвалювала цілком прогнозовані рішення, що не тільки підносили її авторитет серед національно свідомої частини населення, а й зміцнювали позиції у європейській спільноті: 3 (16) січня 1917 року ухвалили Закон про створення народного війська, 4 (17) січня 1917 року — відозву Генерального секретаріату про мирні переговори у Бресті, 9 (22) січня 1917 року

— IV Універсал та Закон "Про національно-персональну автономію".

Історична подія відбувалася вночі 22 січня у залі Педагогічного музею у Києві (тепер — міський Будинок учителя). Під час урочистого засідання, коли голова УЦР М. С. Грушевський промовив: "однині Україна стає самостійною, ні від кого незалежною...", зала вибухнула оплесками і вигуками "Слава!". Читання IV Універсалу кілька разів переривали оваціями, зокрема під час слів, що Генеральний секретаріат перейменовується в Раду Народних Міністрів, і що Україна повинна бути очищена від насланих із Петербурга насильників, та при згадці про земельну реформу. Свідоме українське громадянство однозначно вітало проголошення незалежності УНР, хоча значна частина робітництва, керівництво київської міської думи, судові структури, російська інтелігенція стрийняли IV Універсал як своєрідний виклик. До активних дій внутрішні антиукраїнські сили підштовхували радянсько-більшовицькі частини, які швидко наближалися до Києва. Відтак в українській столиці розпочався загальний робітничий страйк, який швидко переріс у повстання на заводі "Арсенал".

Фото Георгія Лук'ячука



Київ. 22 січня. Прапор єднання

"Свобода" на більшовицьких багнетях

Про перший прихід агресора в Україну взимку 1917—1918 років написано сотні досліджень. У них підкреслюється, що свою злочинну сутність більшовики проявили вже на підступах до Києва; вони безжалісно обстрілювали центральну частину міста, щоб розбомбити будинки УЦР та голови УЦР М. С. Грушевського. Місто стогнало від більшовицької канонади, і внаслідок кількоденного обстрілу будинки і згарища пожеж у центрі були як відкриті рани, й справляли гнітюче враження, на Хрещатику вікна будинків були наглухо забиті дошками... Про жахливі відчуття, що переживали кияни у ті січневі дні, читаємо у відкритому листі вченого, літературознавця С. О. Єфремова до "командуючого українським військом" та "народного секретаря" Ю. М. Коцюбинського від 28 січня 1918 року: "Десять день мільйонне місто, місто беззбройних та беззахисних дітей, жінок і мирної людности конає в смертельному жаху. Десять день смерть літає над головами неповинних людей. Десять день творяться такі страхи — я їх бачив, пане Коцюбинський! — од яких божеволіють люде. Десять день конає українська воля... І ви, син великого батька, що любив, і це я знаю — наше місто — ви його не захистили. І того не досить. Коли ваші "вороги", — од яких ви не стидалися проте брати допомогу, — щоб не руйнувати міста, вийшли з його, ви входите триумфатором та завоюником і, сіючи мізерні брехні про "буржуазність" та "контрреволюційність", чесним ім'ям свого батька покриваєте нечуване злочинство, яке вже зроблено і по сей день робиться, — ті гори трупу, що наверхано во ім'я рівності й братерства без жодного суда і слідства, ті ріки крові, що течуть вашими, пане Коцюбинський, слідами... з насіння, яке посіяли ви в рідну землю, виродить не те, чого ви сподіваєтесь. Не рівність і братерство, а тільки ножі обоюдні, зненависть, кров".

Закінчення на стор. 2



Уроки історії: якщо політичні інтереси вивищуються над державними...

Закінчення. Початок на стор. 1

Тож небезпідставно криваві місяці більшовицького панування 1918 року отримали назву муравйовщини — за ім'ям одіозного командира більшовицької армії Муравйова, що приніс Україні, як він висловився, “на штиках свободу”. Він одразу ж наклав на буржуазне населення величезну контрибуцію, розпорядився конфіскувати харчові продукти, мануфактуру, взуття. У села посиляли військові частини, які силою забирали у селян хліб, худобу... Все награбоване більшовики оперативним завантажували у вагони й вивозили на Московщину. Грабунки та розстріли стали звичайним явищем. Причому багатьох людей більшовики розстрілювали під приводом “буржуазного генерала Петлюри”; досить було швейцарові, двірнику або куховарці сказати на вулиці більшовицькому патрулеві, що в такій ось квартири мешкає Петлюра або якийсь український буржуй, як його негайно розстрілювали. Голова армійського комітету

1-ї революційної армії С. Мойсеев, котрий знав М. Муравйова, розповідав: “Когда на место расстрелов приехал Муравьев и увидел, что его окружает толпа озверевших красногвардейцев с награбленным имуществом, то он ничего не сказал о том, чтоб не грабили, а наоборот, стал призывать к дальнейшему расстрелам”. В. Ленін називав їх “доблестными героями освобождения Киева”.

Відзначився Муравйов у січні 1918 року й у Полтаві. Так, 12 січня 1918 року він дав наказ заарештувати членів Полтавського виконкому Совета робітничих, солдатських і селянських депутатів — російських і українських есерів. Наказ виконали. 12 січня 1918 року на представників місцевої буржуазії наклали величезні контрибуції: Маламу — 4 000 руб., Булюбаха — 4 000 руб., кн. Мещерську — 10 000 руб., Леша — 15 000 руб., Мусіна-Пушкіна — 10 000 руб., Ахшарумова — 2 000 руб., Старицьких — 2 000 руб. Усіх їх негайно заарештувала нова влада.

Відповідальність політичних провідників перед народом

Науковці наголошують, що більшовицькі загопи у перші місяці 1918 року мали просто якусь патологічну ненависть до українців зокрема і до Києва загалом. Вони масово розстрілювали українців, пљондрували місто так, як могли це робити лише дикуни-завойовники. Як згадував один із очільників УЦР М. Ковалевський, “ця звичая ненависть російських большевиків до Києва була тим більша, що на провінції вони не могли стати твердою ногою і почувати себе в безпеці”. У провінції, зокрема на Полтавщині, їхня ситуація була зовсім іншою — вони не мали спокою від численних повстанських загонів і з великим зусиллям утримувалися на більших вузлових пунктах залізниць. Київ, Полтава та інші міста вже тоді, у січні 1918 року, заплатили дуже дорогу ціну за перше знайомство з російськими більшовиками.

Розбудова молодої незалежної держави у 1917–1918 роках вима-



Перший Генеральний секретаріат Української Центральної Ради. 1917 р.

гала від очільників УЦР передовсім мудрих рішень, єдності та великого напруження сил, але про консолідацію політичних еліт і розбурханого революцією суспільства годі було й мріяти. Хоч як прикро говорити, але у більшості лідерів УЦР політичні інтереси були вищими за державні, що, безумовно, шкодило загальній українській справі. Усвідомлення того, що без власних збройних сил захистити національно-демократичні надбання УНР неможливо, і того, що найпершим ворогом молодої держави є більшовицька Росія, прийшло занадто пізно.

Час було втрачено. Разом із тим швидко розвивалися ілюзії й щодо зовнішньої допомоги з боку європейських країн. Тож цілком логічно, що північний ворог сповна скористався складною політичною та економічною ситуацією в Україні, розпочав масштабну військову агресію і знищував усі надбання УНР. Створення незабаром Української держави гетьмана П. Скоропадського і прихід німців-союзників в Україну дали лише тимчасовий перепочинок у цій запеклій боротьбі.

Тарас ПУСТОВІТ

Сто років надії і боротьби

Згадати про події 100-річної давнини і переосмислити уроки цього насиченого подія століття закликали киян 19 січня до Київського будинку вчителя Центрального правління ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка та національно-патріотичні сили України. Урочистості відбулися саме в тій залі, де 100 років тому підписали IV Універсал Української Центральної Ради.

Століття поразок і перемог, подій часом страшних, жертвних, а в якіс моменти — звитяжних, які давали сили вірити у невідворотність здійснення мрії про квітучу і справедливую до своїх громадян незалежну українську державу, — це наше історичне надбання, що дає величезний масив для осмислення і живлення української ідеї. Прийняття IV Універсалу Українською Центральною Радою 22 січня 1918 року дало підстави заявити на весь світ: “Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від когось незалежно, вільною, суверенною Державою Українського Народу”, а через рік, 22 січня 1919 року, проголосити Акт возз'єднання УНР. Нині, через 100 років, міркуємо про осмислення і творення нових стратегій, що ведуть до перемоги споконвічної мрії українців про свою квітучу Україну.

Про це говорили промовці: заступник голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, Академік НАПНУ, доктор педагогічних наук Георгій Філіпчук, голова політичної партії “Патріот”, доктор філософії Микола Голомша, народний депутат України, який 1991 року з одностайним проголосуванням України Юрій Гнаткевич, голова КУН Степан Брацунь, голови Київського об'єднання ВУТ “Просвіта” Кирило Стеценко та Луганської “Просвіти” Володимир Семистяга.

Георгій Філіпчук нагадав про самовідданість ідеї української незалежності тих, хто безпосередньо готував її — зокрема, й Євгена Чикаленка, який витрачав свої статки на цю справу. Йому належить на-

півжартівлива, а насправді вельми філософська фраза: “Можна любити Україну до глибини душі, а ви спробуйте любити її до глибини кишени...” Ми не можемо судити Винниченка, Петлюру, Скоропадського, бо ті діяли у конкретних історичних обставинах початку ХХ століття, але можемо аналізувати їхні кроки і вчинки, робити уроки з них і думати, як будувати державу далі. Бо, наголосив Г. Філіпчук, саме невивченим урокам завдячуємо тим, що 2014 року з 19 тисяч українських силовиків у Криму 80% стали зрадниками. Бо не дбали про ідеологію. Те, що український народ на початку ХХ століття не одностайно підтримав ідею української незалежності, довіряючи міфу, що російський народ є дружині українському, що він є його “старшим братом”, обернулося страшною трагедією. Бо і Грушевський вважав, що “нашому українському робітнику потрібен добрий кусень чорного хліба”, а український політикум значною мірою складався з есерів і соціалістів, що

представляли українські філії російських партій. Недалекоглядність коштувала дорого. І сьогодні, щоб не повторити шляху поразки, треба думати про захист і зміцнення української державності. Не забувати, що ми йдемо в Європу, але не треба підмінити ідеєю європейства українську ідею. І потрібно дбати про молоді: навіть незначні зусилля, які держава застосувала до виховання нового покоління, сам факт появи української держави дали потужні паростки, і нині відбірні українські військові, захисники країни — це люди, що сформувався вже після 1991 року.

Лідер ПП “Патріот” Микола Голомша звернувся до присутніх зі словами: “Однині воедино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України — Західноукраїнська Народна Республіка Галичина, Буковина, Угорська Русь і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічній мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однині є незалежна Українська Народна Республіка”, — ці слова



Ансамбль сопілкарів підліткового клубу Оболонського р-ну м. Києва

Універсалу Соборності урочисто звучали на Софійській площі у Києві 22 січня 1919 року. Того дня здавалося, що віднині й навки українці запанують у мирі й злагоді на своїй землі. Та поіншому мислили імперські вороги. І вже незабаром країну нашу стали шматувати з усіх боків, відриваючи шматки території та намагаючись задушити дух соборності. Українська держава тоді не відбулася. Ще на десятиліття українці потрапили під радянську окупацію. Але ідея соборності набула у свідомості українців величезний абрис державності, стала об'єднаним чинником у боротьбі за незалежність України.

Героїчну справу учасників визвольних змагань продовжили Небесна Сотня Майдану Гідності та патріоти нової України, які боронять нашу землю і весь цивілізований світ від російських окупантів. Коли над країною нависла загроза тотальної окупації терористичними силами споконвічного ворога, десятки тисяч патріотів-добровольців, навіть не маючи відповідного вишколу, стали на захист нашої Батьківщини. Вони й наразі спільно з регулярними військами стоять на лінії зіткнення цивілізації і неоварварства, і ціною власного життя відстоюють свободу, волю,

незалежність України і всього цивілізованого світу. Сьогодні, згадуючи події столітньої давнини, ми засвідчуємо: жертви в ім'я незалежної, вільної, соборної та демократичної України не були марними. Українці вибороли право будувати власну державу Соборність. І ми цим правом не поступимося”.

Виступи промовців супроводжували виступи митців. Заслужений працівник культури, режисер Дмитро Ломачук запросив на цей вечір яскраві самобутні колективи і талановитих виконавців. Дитячий мистецький колектив “Дай Боже” під керівництвом Ольги Мельник створив атмосферу торжества українського духу, яку підтримали й артисти Народного хору народної пісні “Надія” Центру культури “Святошин” (керівник Надія Гладішевська), хор “Просвіта” Оболонського районного об'єднання “Просвіта” (кер. Раїса Марченко), ансамбль сопілкарів підліткового клубу Оболонського району Києва, кобзар Святослав Силенко, Етнографічний народний хор “Гомін” (кер. Валентина Команчук), поетеса Мальва Крижанівська, читець Костянтин Новаленко і ведуча вечора — заслужена артистка України Тетяна Негрій разом із режисером, заслуженим працівником культури Дмитром Ломачуком.

Підготувала
Ольга ЖМУДОВСЬКА



Хор “Просвіта” Оболонського районного об'єднання “Просвіта”



Журналісти гуртуються

У Києві проголошено утворення Конфедерації журналістських організацій України (КЖОУ).

У програмній заяві об'єднання, до якого увійшла низка журналістських організацій, констатовано, що національний простір України продовжує перебувати під тиском сторонніх, ворожих до України, чинників, вплив яких посилюється. Це, на думку членів КЖОУ, увиразнюється у цілковитому послабленні українських ЗМК, зокрема за допомогою структур впливу, які прагнуть дезорганізації України в умовах російської інформаційної агресії.

На жаль, доходять висновку ініціатори об'єднання, жодна з українських професійних журналістських організацій не дала належної відповіді на виклики часу, не стала центром консолідації зусиль журналістів у справі захисту інформаційного суверенітету України і фахової протидії агресії у будь-якій формі, а також забезпечення інформаційних прав і свобод громадян та українського суспільства загалом. Не сприяє виробленню адекватної позиції щодо інформаційної протидії російській агресії в умовах гібридної війни та налагодженню співпраці в цьому з державами демократичного світу і примиренська позиція очільників деяких із організацій, яка дезорієнтує і “роззброює” журналістську спільноту.

Проголошуючи створення Конфедерації журналістських організацій України, до спілки з якою ініціатори об'єднання запросили усіх журналістів, ініціатори закликали колег до координації зусиль у справі забезпечення інформаційних прав і свобод українських громадян та суспільства, зокрема на тимчасово окупованих та таких, що зазнали впливу російської агресії, територіях України. Завданнями КЖОУ мають бути, зокрема, відповідно до програмних засад, боротьба з депрофесіоналізацією журналістського середовища, підтримка і захист журналістів, що зазнають стороннього впливу і тиску під час професійної діяльності, об'єднання зусиль журналістських організацій різних країн у справі протидії інформаційній агресії, дезінформації, використанню маніпулятивних інформаційних технологій в умовах гібридної агресії.

Учасники КЖОУ ухвалили кілька інших заяв, що стосуються актуальних професійних та суспільно значимих питань, серед яких, зокрема, про 100-річчя Державності України, вшанування пам'яті військових журналістів, які віддали своє життя, захищаючи Україну, вшанування іноземних журналістів — дослідників Українських Голодоморів, щодо становлення Суспільного мовлення, про позбавлення нагород і звань журналістів, що стали на бік ворога та ін.

Вл. інф.

Суспільне мовлення: інститут демократії чи комерційний проект?

Заява КЖОУ

Ідея становлення суспільного мовлення як необхідного атрибута громадянського суспільства беззастережно правильна. У західних країнах процес трансформації державного мовлення у суспільне відбувався у 60-ті роки минулого століття, коли у післявоєнний період постали потужні державні інституції, сформувалися естетичні ідеали європейського культурного розмаїття. В сучасній українській історії часів незалежності перманентно точилися дискусії стосовно реформування державних засобів масової інформації на тлі агресивного грабунку національного інформаційного ресурсу політико-олігархічними кланами з виразним російським спрямуванням. Після Революції гідності під тиском заангажованого вузького кола грантокористувачів та сумнівної домовленості політичних груп Верховна Рада України ухвалила закони стосовно роздержавлення ЗМІ, зокрема і щодо становлення суспільного мовлення. В результаті, згідно з горезвісними політичними квотами, вся державна сфера електронних засобів масової інформації була віддана на відкуп одній з політичних сил. Згодом вибори очільників суспільного мовлення узаконили під благовзвучними гаслами спеціфічне реформування потужного національного інформаційного ресурсу, а насправді його руйнування в умовах російської воєнної агресії.

Практика трансформації телерадіомовлення, на наш погляд, порушує конституційні права громадян на інформаційну безпеку. Після кількарічного підготов-

чого та першого етапу так званого реформування систему роботи національних ЗМІ в особливий період, під час техногенних катастроф, надзвичайних ситуацій, воєнного стану, фактично зруйновано.

Суспільне мовлення виключено з процесу інформаційної протидії російській агресії, в якій інформаційно-пропагандистський складник відіграє провідну роль. Окупація Криму, частини території Донбасу — це наслідок насамперед впливу російського “зомбоящика”, який через недалекоглядність влади та лібералізм національного законодавства десятиліттями панував в українському інформаційному просторі. В умовах реальної війни брак системно продуманої державної стратегії інформаційного розвитку, політики Державного комітету телебачення та радіомовлення, Міністерства інформаційної політики, Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення і витрати мільярдів гривень державного бюджету на створення суспільного мовлення, які йдуть фактично в пісок, — шлях до інформаційного самознищення. Кроками у цьому напрямі є й те, що в результаті дивної оптимізації, задуманої ідеологами “реформ” з інформаційного поля зникає, як структура, Донецька телерадіокомпанія, що мала б відігравати особливу державотворчу, інформаційно-пропагандистську роль у регіоні. Так само неприпустимим є нищення найпотужнішого мовника — Національної радіокомпанії України, донедавна самодостатньої суспільної інституції з особливим статусом національної установи.

Український досвід “реформування” державних електронних ЗМІ свідчить про ігноруван-

ня місії суспільного мовника — задоволення інформаційних потреб усього соціуму. У програмній мережі першого суспільного немає системного виробництва інформаційного продукту для молодіжної, дитячої аудиторії, програм евристичного, культурологічного характеру, відновлення історичної пам'яті, пропаганди духовних скарбів, української пісні — своєрідного коду нації. Програмна політика формується еkleктично, за принципами мозаїчної свідомості, що абсолютно не властиво українській ментальності. Окрема тема — якісна характеристика інформаційної продукції, яка ані за смисловими, ані за естетичними параметрами не відповідає потребам українського суспільного мовника, віддалена від національного духу, часто з чужинськими акцентами. Трансформація головного каналу Українського радіо в розмовний формат із мавпуванням стилю “ефемівських” станцій, руйнуванням традицій художньо-публіцистичного мовника з глибокими, кореневими духовними символами — це знищення унікальної інформаційної культури, ефективного інструменту націєтворення.

Брак ціннісно-орієнтаційної парадигми в запропонованій моделі суспільного мовника означає очевидну неспроможність “реформаторів” осмислити місце України в сучасних цивілізаційних процесах. Абсолютно очевидно, що досвід становлення суспільного мовлення в країнах усталеної західної демократії не можна буквально переносити в українські реалії з важкими соціально-психологічними рудиментами радянської імперії, особливостями національного розвитку в постколоніальний період, ментальними та історичними традиціями світоглядного характеру. Завдання і місія українського суспільного мовника — захист інформаційного суверенітету, налагодження громадянського діалогу як чинника соціальної стабільності та рівноваги, максимальне задоволення інформаційних потреб громадян, їх художньо-естетичних смаків, формування нової людини з глибоким внутрішнім українським світом.

Наступний тривожний урок становлення суспільного мовлення системне, поетапне знищення національного інформаційного ресурсу і в інтелектуальному, і в технологічному плані. Після ефективної операції російських спецслужб щодо руйнації національного газетно-журнального ринку, що відбувалася за схемою проникнення в український медіаресурс російських видань-клонів з доважком “в Україну” та додатками “для абorigineв”, за подібною схемою почали працювати і з електронними ЗМІ. Окрема місце у цій вбивчій логічній низці посідає знищення попередньою владою найпотужнішого в Україні Броварського радіоерадєвального центру, який був однією з підвалин інформаційного суверенітету, на що нинішня влада й досі ніяк не відреагувала. Показово, що подібні Броварському Харківський, Миколаївський передавальні підприємства зруйновані, оскільки в імперських планах Кремля вони мали перейти, вочевидь, до “Новоросії”. Тотальне скорочення внаслідок “реформу-

вання” державних ЗМІ патріотичних журналістів, професійних інженерів, техніків, операторів, режисерів, звукорежисерів, людей унікальних професій у Києві і в регіонах, — це випалювання національної духовної енергетики задля заповнення звільненого простору космополітичним начинням. Символічно, що на Хрещатику, 26, сакральному місці для національного медіапростору, української культури, де досі зберігаються унікальні духовні скарби нації в радіофондах, звідки зазвучали на весь світ коліс заборонені твори Івана Багряного, Уласа Самчука, Богдана Лепкого, правда про Голодомори, Холодний Яр, Українську Повстанську Армію, — чиниться показовий акт наруги над духовними символами — аврально звільняють приміщення під офіси, ресторани, розважальні центри. Торговці зайшли до храму! Захмарні зарплати з державного бюджету начальників суспільного мовлення та їхні заяви про нестачу коштів для поширення програм — це моральний присуд “реформаторам”.

Уроки становлення суспільного мовлення свідчать, що не продумане і поспішне реформування державних медіа не відповідає національним інтересам, руйнує інформаційний суверенітет України. Нинішня модель суспільного мовлення — це комерційний проект захоплення державного ресурсу на догоду олігархічним групам з імовірною участю зарубіжних служб. Привнесення в медійну сферу нефаховості управлінців, кланова кадрова політика призводить до зниження рівня професійності українських ЗМІ, конкурентоспроможності національного інформаційного продукту, власне, до деукраїнізації національного інформаційного простору, що загрожую національній безпеці.

Виходячи з означених загрозливих тенденцій навколо роздержавлення ЗМІ, становлення суспільного мовлення та статті 17 Конституції України, яка говорить, що гарантування інформаційної безпеки є найважливішою функцією держави, Конфедерація журналістських організацій України звертає увагу Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки та оборони України на необхідність вжиття невідкладних заходів законодавчого та нормативного характеру із захисту та забезпечення суверенності національного інформаційного простору, інформаційних прав і свобод українських громадян та суспільства загалом, що передбачали б:

— створення комплексної державної програми протидії зовнішнім інформаційним загрозам, яка гарантуватиме максимальне збереження та використання національного інформаційного ресурсу як чинника національної безпеки;

— реформування державних органів влади, що займаються інформаційною політикою, в дієві інститути вироблення ефективних механізмів захисту національного простору та формування медійного поля з акцентованими ціннісними орієнтирами українського сьогодення;

— вироблення ефективного механізму роботи національних засобів масової інформації, пе-

редусім суспільного мовника, в умовах надзвичайного стану, техногенних та екологічних катастроф;

— проведення незалежного аудиту щодо ефективного використання коштів державного бюджету, основних виробничих фондів, матеріальних ресурсів у Національній суспільній телерадіокомпанії України;

— збереження в системі суспільного мовлення окремої інституції Українського радіо як національної установи зі спеціальним статусом;

— становлення суспільного мовлення для місцевих громад зі збереженням суб'єктності регіональних мовників на базі колишніх ОДТРК, що відповідає національним інтересам, політиці децентралізації, практиці європейської демократії.

КЖОУ, 27 грудня 2017 р.

Журналістська незалежність Про 100-річчя Державності України

У січні 2018 року виповнюється важлива і знаменна дата в історії Українського народу та Української держави — 100-річчя проголошення Незалежності України.

Ухвалений Центральною Радою IV Універсал проголосив Україну вільною і суверенною державою українського народу, чим реалізував право і віковічне прагнення українців до самостійного та незалежного державного існування і будівництва.

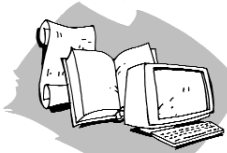
Проголошення Незалежності стало також відповіддю українців на пряму воєнну агресію імперської Росії, продемонструвало світові їхню готовність протистояти загарбникам. Універсал закликав громадян УНР до боротьби з ворогом, до захисту свободи українського народу, не шкодуючи для того сил і навіть життя. Документ підтвердив також здобуті й проголошені раніше III Універсалом демократичні права і свободи, серед яких важливі для нас свобода слова й друку.

Найактивнішу участь у розробленні та ухваленні наріжного для української справи документа брали журналісти й літератори холмівець Михайло Грушевський, херсонець Володимир Винниченко та донбасівець Микита Шаповал, які стали співавторами тексту IV Універсалу, а також інші публіцисти — члени Центральної Ради УНР.

Розірвавши пута імперії, IV Універсал заклав підмурівок наступної Державності України, проголошеної 24 серпня 1991 року.

Відзначаючи 100-річний ювілей Української Незалежності, Конфедерація журналістських організацій України звертається до Президента України та Верховної Ради України законодавчо встановити відновлення Української Держави від дати проголошення IV Універсалу. Таке рішення, переконані, не лише відновить історичну справедливість, а й долучить Україну до демократичних держав, що постали на руїнах Російської імперії та колишнього СРСР, які святкують 100-річчя проголошення своєї незалежності 1918 року.

КЖОУ 27 грудня 2017 р.



Сторінки історії «Просвіти» в селі Денисові, що на Тернопільщині

Богдан САВАК,
директор Денисівського краєзнавчого музею та Меморіального музею письменниці Іванни Блажкевич, голова Денисівського осередку «Просвіти», Тернопільська область

Славився Денисів «Просвітою» культурою / У минулім столітті зорею блистіє! / Перший, після Львова, клав основи, мури / У серця народні, вливав волі спів. / Там гриміли хори, диригентів школа, / Духових оркестрів гриміли марші, / «Не пора» Франкове лунало довкола, / Горіло завзяття у селянській душі.

Так писав про культурно-сподвижництво працю у своєму селі денисівський емігрант-письменник, колишній десятник лютунської армії УНР Михайло Шарик у книжці «Розсіпані перли», яку видали в Канаді 1965 року.

У творчому доробку багатьох письменників, публікаціях кореспондентів ми зустрічаємо розповіді про денисівських просвітян, які наприкінці XIX—початку XX століттях віддали працювали на ниві розвою рідної культури.

З архівних джерел, записів письменників-земляків Іванни Блажкевич (1886—1977), Григорія Глинки (1875—1966) та Михайла Шарика (1901—1979) довідуємося, що першу читальню «Просвіти» в селі заклали 1870 року. Її засновником був Йосип Вітошинський (1838—1901) — парафіяльний священник. Містилася вона тоді в дяківці. Першу пожертву на неї зробив також о. Йосип Вітошинський. При читальні «Просвіти» створили бібліотеку, до якої надходили часописи «Ластівка», «Батьківщина», «Зоря», журнал гумору й сатири «Зеркало». Люди почали тягнутися до грамоти, знань, культури. Олександр Федорук у своїй повісті «Корнило Устинович» (139 стор.) пише: «Шанований (о. Вітошинський. — Б. С.) не лише у Денисові — у цілому краю знаний, з Бородівичем заснували двадцять літ тому, ще десь 1870 року, читальню. Першу читальню в цьому краї, де вчили селяни читати й писати рідною мовою — не по-німецькому». Аналізуючи та співставляючи факти та тогочасні події, ми можемо допущати, що спочатку це була народна читальня, бо через надмірну велику сплату членських внесків не всім було під силу стати її членом, та й австрійська власть неохоче реєструвала її статут. У результаті, від часу заснування у Львові «Просвіти» до кінця 1973 року, тобто за 6 років, офіційна кількість просвітян збільшилася на 155 осіб і становила 227 членів. Із наведеного видно, що молоде древо «Просвіти» розвивалося дуже повільно. Тим часом вороги не спали, почали розробляти стратегію руйнації. Першими помітили це й виявили неабияку мужність і патріотизм наші прапрадіди-денисівці. Об'єднавшись навколо читальні (тоді всі говорили: «Куди йдеш!» — «До читальні»), побачивши плоди своєї праці, бо на наших теренах уже діяв чоловічий хор, запізнавши від неї духовних результатів, спрямованих на утвердження тверезого способу життя, денисівці першими після Львова зареєстрували статут і офіційно вступили до читальні «Просвіти» — 1874 року.

Ізповідомлення у «Календарі національного відродження на 1993 рік», виданого в Тернополі окремою брошурою, відомо, що 24 січня 1974 року «в селі Денисові Козівського району відкрито першу на Україні читальню громади» (стор. 9). Трохи по-іншому трактує цей факт Михайло Павлик у своїй праці «Про русько-українські народні читальні». На основі «Справоздання» — Списку членів «Просвіти» він пише про низький рівень духовного життя в Україні, зокрема й у Галичині, про слабкий інтерес до «Просвіти», а рівночасно згадує, що першими відгукнулися на цей заклик члени читальні в Денисові, влившись до лав «Просвіти» 1874 ро-

ку. В Державному архіві Тернопільської області зберігається книжка «Популярна історія Товариства «Просвіта» у Львові...», на 158-й сторінці котрої читаємо: «Перша вступила в члени «Просвіти» читальня в Денисові, що на Тернопільщині, в 1874 році».

Однак документальних підтверджень про вступ денисівців до «Просвіти» автору цих рядків донині не вдалося знайти. Очевидно, тому, що вона закладена на Тернопільщині першою і вимушена була спочатку підпорядковуватися тільки організації у Львові, була лиш її асоційованим членом чи філією. Чомусь у списку, який було надруковано в книзі «Просвіта»: історія та сучасність» (Київ, 1998. — С. 41—42), згадки про нашу «Просвіту» також немає. Зате у тому ж виданні знаходимо інформацію іншого змісту: «За своє 60-літнє існування Т-во «Просвіта» наділило своїми найвищими почесними 69 заслужених мужів нашого народу», а серед них знаходимо й ім'я о. Йосипа Вітошинського (С. 108). Фактом, що свідчить про участь наших односельців у «Просвіті», є й тогочасна посвідка такого змісту: «Ч. 187. Виділ Товариства «Просвіта» посвідчує сею грамотою, що Ви пан Емільян Бородівич учитель школ народних в Денисові в книгу членів Товариства яко член звичайний вписанимъ зоставъ».

У Львові дня 24 цвітня (6 мая) 1871.

За виділ Товариства «Просвіта» / (Підписи голови та секретаря й мокра печатка Товариства «Просвіта»). Цей документ зберігається у Меморіальному музеї письменниці Іванни Блажкевич.

На противагу «Просвіті» у другій половині 1974 року в Коломиї на велелюдному вічі зусиллями активного діяча-москвофіла Івана Наумовича було створене конкурентне товариство москвофільського спрямування «Общество імени Михайла Качковського». Діяння конкурентного Товариства були спрямовані на ствердження того, що австрійський уряд силоміць наклав малоросам так звану руську, тобто українську, мову, школи — з метою поглибити рабство народу. Відтоді обидва отці — Іван Наумович і Йосип Вітошинський — стали ідеологічними противниками на все життя.

Наперекір москвофільському «Обществу...» в Денисові почалася велика культурно-громадська праця, спрямована на чисельний вступ людей до «Просвіти». Покваліфікувалися у Товаристві й культурно-громадська робота. Крім того керівництво центрального правління вислало зі Львова своїм членам річно по 12 книжок. Ці книжки стали початком для заснування в селі домашніх бібліотек.

Просвітянські вечори переважно відбувалися так: грамотні люди по чергово читали вголос книжки, а інші слухали; твори запам'ятовували, а згодом декламували на вечорах, присвячених пам'яті Тараса Шевченка, Маркіяна Шашкевича, ювілейним датам «Просвіти» тощо. В ті роки головою довго був Іван Самиця.

У книжці «Нарис історії «Просвіти», котра вийшла з друку 1993 року, зазначено: «Не дивлячись на відсутність відповідного положення в статуті, «Просвіта» в 1875 році відкриває першу філію в селі Бортиках біля Ходорова і бере під свою опіку першу читальню в селі Денисові на Тернопільщині» (стор. 26).

Тодішня читальня «Просвіти» у Денисові працювала переважно по неділях та в дні релігійних свят. Завжди бажаними гостями в ній були місцеві отці Вітошинський і вчитель Бородівич. Вони читали лекції, реферати. Їм найчастіше надавали право очолювати та вести збори, складати програми вечорів та інших заходів. У результаті зусиль просвітян значна частина людей присягнула 1876 року на тверезий спосіб життя. Це був великий зрив у діяльності «Просвіти». Адаже до цього в селі



Посвідчення Бородівича

процвітало чотири корчми, в яких переважна більшість чоловіків «рятувалася» при radoшах і журбі. За даними «Словника географічного королівства польського» (Варшава, 1880), в Денисові тоді мешкало 189 римо-католиків, 1302 греко-католики, 33 євреї, а з того числа 1524 людей належала до римо-католицької церкви, котра була у віддаленому селі Росоховатці. Й усітаки світло «Просвіти» прорізало пітьму, внаслідок чого корчми збанкрутували, євреї повтікали, а римо-католики поперещувалися та повернулися у храм Божий, греко-католицький.

У ті роки при «Просвіті» в Денисові діяв унікальний чоловічий, а потім мішаний хор, який мав 100, 125 та 150 співаків. Про діяльність цього хору писала ледь не вся західноукраїнська преса. Денисівські хористи, здебільшого роз'їжджаючи на драбинястих возах, багато разів виступали з концертами в Тернополі, Бережанах, Станіславі, Бучачі, Теревовлі, Струсові, Коломиї, Золочеві та навіть у Львові.

Складаючи звіт про репрезентацію чеської господарсько-промислової виставки, яку було влаштовано для русинів у Празі, часопис «Правда» за вересень 1891 року пише: «На ту виставу їздив також славний патріот Тернопільщини, о. Осип Вітошинський, котрий в Денисові і в сусідніх селах ширить просвіту між селянами, і, яко творець славного Денисівського хору з'єднав собі честь і поважання в широких кругах своїх земляків. Він то відправив в Королівім Градці в Чехах поминальне богослужіння за покій руських вояків, що лягли на бовсичи в війні з Прусаками, з-за чого братя-Чехи могли придивитись нашому красному обрядови церковному» (С. 180—181).

Тут доречно згадати, що гімн «Ще не вмерла Україна» вперше хором співом на наших теренах виконали в Денисові. Й це зробив хор, диригентом якого був отець Йосип Вітошинський. Вони навіть втіли «Народним гімном» престолонаслідника австрійського трону Рудольфа в Тернополі 5 липня 1887 року (Барвінський Олександр. «Спомини з мого життя». Нью-Йорк—Київ, 2004). Відтак гімн, як і Франків «Не пора», увійшов у репертуар цього колективу. Другим таким великим сплеском просвітянської роботи в нашому селі було те, що денисівці першими на Тернопільщині, закупивши музичні інструменти в Чехії, заклали в себе духовий оркестр (1878 р.). З того часу оркестр не перериває своєї роботи до сьогоднішніх днів. Але нині він носить звання «народний».

Діяльність Товариства не обмежувалася тільки культурно-просвітницькими заходами. У Денисові до читальні приїжджали і читали лекції спеціалісти із садівництва, бджільництва, рільництва тощо. Наші прадіди розуміли, що садівництво, бджільництво й рільництво — це також культура. Згодом на одних зборах «Просвіти» вирішили закласти громадський шпихляр на допомогу тим, кому не вистачало навесні насіння або хліба в передновок. Його орга-

нізували того ж 1878 року. Також у читальні вирішили заснувати свою крамницю, з твердими цінами, бо євреї по-всякому обманювали людей. У результаті 1880 року Микита Весна відкрив першу хлопську крамницю в Денисові, й провалилася єврейська твердиня «Ваш ґрунт, а наш фрукт». З часом ця крамниця перемінилася на читальню, а 1906 року на тій базі було створено крамницю кооперативну, під назвою «Сільська торгівля», котра також виявилася першою в Східній Галичині. У ній були справедливі вивірені ціни, вага або міра.

Завдяки «Просвіті» 1881 року громада ініціювала будову першої в селі 2-класної школи, а 1887-го розпочала будову навколо стін старої дерев'яної церкви великого мурованого храму (архітектор Роттер), котрий у 1889—1890 роках розмальовував видатний художник, поет і публіцист Корнило Устинович. Це була найкраща церква на всьому Поділлі.

1876 року при «Просвіті» створили фінансову «Касу громадську», діяльність котрої була спрямована на боротьбу з лихварством. Вона існувала на зібраних грошових вкладах і давала позички під 12 %, у той час євреї брали по 50—100.

Читальня в дяківці квартирувала до 1898 року. В ній були переважно старші за віком члени. Однак із часом у «Просвіту» влилася молодь. Із її припливом у невеликому, невикінченому приміщенні всім стало затісно. У той час як старших вабила духовна література, то молодь бажала новизни, простору. Почали вирувати пристрасті. Внаслідок цього на зборах, що відбулися в новому громадському домі, коло церкви, Іван Варениця, Іван Кузів — син Микитів та Іван Кузів (Соснів) винесли питання про припинення діяльності «Просвіти».

Старі члени на противагу молодим відмовилися від статуту читальні «Просвіти», а ухвалили статут москвофільської читальні ім. Качковського, котра пропагувала релігійну літературу.

Після такого розколу читальня ім. Качковського зайняла приміщення в новому громадському домі, а читальня «Просвіти» розмістилася у хаті Антона Савака на Вигоні (нині там хата Безвужків).

Цей читальний розкол не деградував, а навпаки — розширив, збагатив просвітню роботу. Почалося змагання — хто кого. Навесні 1899 року члени молодіжної організації «Просвіти» організували драматичний гурток, котрий дав у селі першу аматорську виставу в століні на приходстві священника Вітошинського. Відіграно тоді було драму Муцика «За сиротою Бог з калитою». Це було нове, небачене в житті села, бо інколи вже бачили виступи блазнів, фокусників, видовища з ведмедем, а тут свої люди творять диво-комедію. Тоді головну роль Миколи зіграв Антін Савак, Податковського — Іван Варениця, Марту — Марія Варениця.

Стодола була переповнена не тільки місцевими людьми, а й парафіянами з



інших сіл. Від okazji гроші збирали в шапки, й завдяки цьому молодий просвітницький рух скріпився не тільки морально, а й матеріально.

Коли 1902 року зал у громадському домі був уже викінчений, члени читальні “Просвіти” вирішили переселитися туди. Петро Самиця та Іван Варениця взяли куфери з просвітнянською бібліотекою і, не питаючи старших, перевезли їх до громадського дому, котрий відтоді став місцем збору й усіх інших товариств.

Першою була поставлена в новому домі вистава “Бідна на світі пещена дитина”. Головна роль виконувала Олександра Самиця, яка ходила на репетиції із маленькою дитиною на руках, бо не було з ким залишити її вдома.

Великою втрагою для культурно-просвітницького життя стала смерть отця Йосипа Вітошинського 24 січня 1901 року. Залишив він цей світ на 64-му році життя. З його відходом зачалося життя в читальні. Оживало воно тільки в часі шкільних літніх канікул, як тоді їх називали — ферії. На ферії приїжджали з Тернопільської гімназії та Львівського університету студенти, які читали лекції, найчастіше з історії України.

Першим активістом села після смерті Й. Вітошинського став студент філософії Львівського університету Григорій Головка, який згодом дав поштовх для відновлення хору та духової музики.

1903 року москвофільська читальня імені Качковського об'єдналася з читальнею “Просвіти” під спільним дахом товариства “Просвіта”. На жаль, того вже не бачив отець Вітошинський. Головою читальні обрали пароха Антона Копертинського, який був зятем Вітошинського. Але він не мав організаційських здібностей свого тестя, мало цікавився культурним життям і з часом самоусунувся з посади.

Тоді головою став Іван Макогін, а до ради, яку називали — виділом, було обрано Григорія Возного, Федора Дідича, Івана Вареницю, Григорія Головку, Гната Репіховського і Петра Самицю.

Робота в читальні відновилася. Гнат Репіховський взявся за формування бібліотеки, бо стара виявилася вже не цікавою.

Завдяки співпраці зі студентами у Львові, а це були Григорій Головка, Ілько Кузів, Остап Бородієвич та Остап Скибінський, денисівські просвітняни закупили нові книжки. Фонд поповнився і літературою з драматичними творами, котрі просвітнянські аматори розучували та демонстрували на сцені.

Незабаром наспіла проблема, бо зал у громадському домі віддали під школу. Крім того для постановки кожної вистави потрібний був спеціальний дозвіл.

Із великими труднощами 1924 року місцевому ентузіастові Івану Рибаку (1888—1967) вдалося відновити в селі мішаний хор. Для кожного його виступу також потрібне було мати спеціальний дозвіл від цензора, який нахабно креслив та скорочував програми. І все-таки концерти відбувалися, хоч за порушення регламенту програми організаторів іноді навіть притягали до відповідальності, й зокрема до кількденного тюремного ув'язнення. Великих успіхів досягли тоді й денисівський драматичний гурток (режисер Василь Шарик), і духовий оркестр (керівник Степан Павлишин).

У 1925—26 роках у Денисові громада збудувала новий Народний дім, у якому мали міститися й інші товариства. Згодом він збанкрутував, і його відкупила читальня “Просвіти”. У Великодній четвер 1934 року в селі трапилося велике нещастя: пожежа знищила 179 господарств. Згорів і Народний дім. Невдовзі на річних зборах “Просвіти” Петро Рибак вніс пропозицію поставити новий Народний дім. Почали збір пожертв. Першим жертводавцем був Микола Коваль, який офірував на нього 16 кубічних метрів каменю. 1936 року будову завершили, дім служить селу й донині. Зводила його громада села, бо вся належала до “Просвіти”. У великому запалі ожило та творилося в новому Народному домі “Просвіти” і життя просвітне. Великими активістами і знавцями на ниві громад-

ської праці в ті роки проявилися Іванна Блажкевич, Іван Блажкевич, Микола Мазепа, Василь Самиця, Петро Рибак, Василь Шарик, Андрій Шегедін, Микола Коваль, Дмитро Рапатий, Марія Микитів, Стефанія Дусановська, Дмитро Варениця, Микола Стислович, Володимир Якубовський, Семен Чичул, Дмитро Дусановський.

Свого часу в селі Денисові та на його хуторах функціонувало чотири читальні “Просвіти”: дві у селі та дві на хуторах. Відповідно було й кілька драматичних і хорових колективів. Згодом, пройшовши на сільській сцені добрий вишкіл, самодіяльні митці Василь Самиця, Василь Шарик і Петро Рибак стали режисерами. А на зміну старшим прийшли молоді — Мирослав Шегедін, Володимир Стадник, Микола Стадник, Слава Івасків, Євгенія Качалуба, Марія Рибак, Марія Войцехівська, Стефанія Шибивлок, Стефанія Возмірська, Ольга Бендюга, Зеновій Бурин, Василь Буковський, Іван Куліч, Анна Макогін, Іванна Кушельська, Катерина Возмірська, Ольга Пуга, Марія Соломка, Роман Корпак, Ольга Дусановська, Іван Перожак, Богдан Миколишин, Богдан Микитів, Іванна Перожак, Ольга Кузів, Марія Білас, Ольга Гурецька, Богдан Шарик, Марія Макогін.

На хуторі Веснівці діяли Григорій Микитів (режисер), Катерина Вівчар, Галина Коваль, Марія Чамбул, Маркіян Савак,

тян були в тюрмах, на каторжних роботах, переслідувані до кінця життя. У перші ж дні вивезення замерзла в Сибіру й дружина великого патріота “Просвіти” Антона Савака.

Советські “визволителі” в Україні почали творити нову “культуру”, котра висміювала все рідне, а вихваляла “інтернаціоналістів”-більшовиків. У ті роки в село Денисів, як невідійне, старанно підбирали і посилали провідних спеціалістів-керівників, як правило, чужих, із сходу — “вірних лєнінців”, душпастирів червоної Москви.

Та Денисівська “Просвіта” в роки советської заметілі продовжила жити, розвиватися, але вже не на Батьківщині, а в екзилі. З настанням відлиги народ наш знову першим обов'язком взявся відродити “Просвіту”, а через неї свою націю. Правда, щоб “приспати” тодішніх високих ставників, воно тоді називалося Товариством шанувальників рідної мови. Перше таке Товариство, як і колись, утворилося у Львові, а 5 лютого 1989 року його осередком було створено й у нашому селі. Носив він тоді назву “Денисівський осередок імені Іванни Блажкевич Тернопільського товариства української мови імені Тараса Шевченка”, який став першим сільським осередком на Тернопільщині. Тому на початку свого існування він мав таку “ширу опіку” від райкому компартії та КДБ.

Сьогодні роботу денисівського осередку “Просвіти” видно навіть при огляді



Хор “Просвіти”

Іванна Генсюр, Іван Рибак, Анастасія Микитів, Тетяна Микитів та багато ін. Вони поставили вистави: “Криваві перли”, “Поки сонце зійде, роса очі виїсть”, “Маруся Богуславка”, “Украдене щастя”, “Невольник”, “Павук і Литаї”, “Назар Стодоля”, “За сиротою Бог з калитою”, “Отаман Хмара”, “У кітхя ГПУ”, “Титарівна” та ін. Диригентами тоді були: хорового колективу — Гіларій Чорний, духового оркестру — Федір Мороз.

Настав 1939 рік. Почалися перші репресії. Діяльність “Просвіти” опинилася поза законом. Репресовано активістів Денисівської “Просвіти” — Дмитра Рапатого, Івана Шегедина та Івана Ковалю.

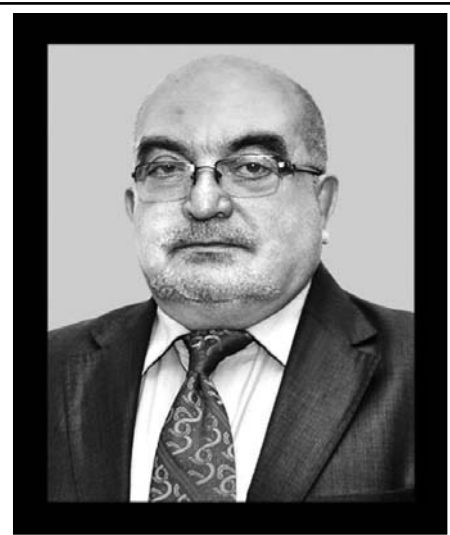
1941 року в Україну вступили нові інтєрвенти — німецькі фашисти. У Німеччину вивезли на різні примусові роботи півсотні юнаків і дівчат.

Советські “визволителі”, які прийшли 1944 року, заборонили діяльність “Просвіти”, знищили її майно, а всіх членів кваліфікували як ворогів народу. “Просвіту” трактували “націоналістическім обществом”. Про нього заборонено було й згадувати. Почалися нові репресії. У зв'язку з цим просвітняни сім'ями залишали рідні села і, мов з пекла, втікали світ за очі. Рятуючись від “визволення”, подалися в чужі держави триста денисівців із 87 родин. Близько 30 просвіт'ян пішло в УПА, вдвічі більше — в УГД. Окремі з них кров'ю своєю зросили та кістками встелили рідну землю. 16 денисівських родин вивезли в Сибір, а їх майно знищили. Решта просві-

села. Його стараннями нашим видатним просвіт'янам встановлено пам'ятники — видатному музичному та культурно-громадському діячу, отцю-декану Йосипу Вітошинському, дитячій письменниці та культурно-громадській діячці Іванні Блажкевич, українській письменниці, культурно-громадській діячці в Канаді, на обійсті якої (на денисівському хуторі Веснівка) відбувся III Великий Надзвичайний Збір ОУН — Тетяні Федорів, воїну української летунської армії УНР Михайлові Шаріку та пам'ятник Волі — на честь Незалежності України, який проголошено 24 серпня 1991 року, насипано могили — козацьку, стрілецьку. А скільки проведено масових заходів, тематичних вечорів. На будинку, який колись збудував та в ньому жив засновник “Просвіти” у Денисові о. Вітошинський, встановлено меморіальну таблицю. Сьогодні він є пам'яткою культури кінця XIX століття. Тепер там краєзнавчий музей. Окремо у селі є й Меморіальний музей Іванни Блажкевич.

Приїжджали колись у село Денисів, щоб пожитися активною працею нашої “Просвіти”, Іван Франко, Василь Стефанік, Михайло Павлик, Тимотей Бордуляк, Осип Маковей, Володимир Гнатюк, Богдан Лепкий, Андрій Чайковський, Ольга Дучимінська, Ірина Вільде, чеський фольклорист Франтішек Ржегорж...

І всі вони, перебуваючи у селі Денисові, залишали слід на скрижалях історії нашої “Просвіти” та своєї творчості.



Вічна пам'ять...

Після важкої тривалої хвороби помер Тарас Романович КИЯК — відомий український учений-мовознавець, громадський та політичний діяч, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу з німецької мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який тривалий час жив і працював на Буковині.

Тарас Кияк народився 23 березня 1944 року у місті Винники Львівської області. Його батько був діячем українського визвольного руху. Закінчив факультет романогерманської філології Чернівецького державного університету ім. Ю. Федьковича (1965 р.) за фахом “Німецька мова та література”. Працював у нашому університеті тривалий час.

1989 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. Народний депутат України у 1994—1998 роках.

Один із засновників науково-дослідного Центру буковиназнавства, голова Чернівецької обласної організації товариства “Просвіта” (1990—1995 рр.), голова Українського термінологічного товариства (від 2002 року), один із членів-засновників Демократичної партії України (1990—2003 рр.). Кавалер ордена “За заслуги” III ступеня. Автор статті 10 (про мову) Конституції України. Автор близько 250 наукових публікацій.

Чернівецьке обласне об'єднання та Центральне правління ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка висловлюють щире співчуття родині покійного. Вічна і світла пам'ять.

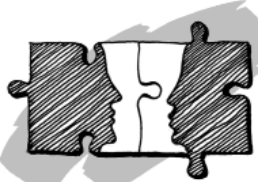
З нагоди Дня Соборності України відбувся круглий стіл “Державотворчі й націєтворчі процеси в Україні у вітчизняному науковому дискурсі”

Ольга ВОЛОЧАЙ

22 січня в конференц-залі імені Василя Сухомлинського Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди відбувся Всеукраїнський круглий стіл “Державотворчі й націєтворчі процеси в Україні у вітчизняному науковому дискурсі”, присвячений 100-річчю з дня проголошення незалежності УНР, 100-річчю з дня прийняття Конституції УНР та 99-річчю Акту злуки УНР і ЗУНР.

Захід відбувся під егідою Міністерства освіти і науки України, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Г. Сковороди, Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав” та Інституту політичних та етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України.

Проведений захід має значну наукову та практичну цінність, оскільки стимулює розвиток сучасної науки та популяризує її останні здобутки, їх використання в подальшому зміцненні соборності України.



Маргарита ДОВГАНЬ
Фото Сергія БОРИСОВСЬКОГО

Воїн із Шевченківського краю

На славній Черкащині недалеко від Шевченкової Керелівки колись давно обмілював собі біля озера місину для життя козак Іскра. Пізніше коло нього виросла ще хата — козака Сташенка. Село врешті назвали в пам'ять першого поселенця — Іскрене. Стало тут згодом жити понад 800 людей. А нащадок того, першого, Сташенка, Микола був у наші часи головним енергетиком села. Дружину Надію собі знайшов родом з Канева. 1974 року народився у них син Іван.



Іван Сташенко

Ріс і жив, як усі. Закінчив Ватутінське профтехучилище. Роботи в селі нема. До Польщі їздив на заробітки. Зустрів дівчину Зою родом із старовинного Кременця на Тернопіллі. Побралися. На радість батькам підрастає донечка Таміла. Добре вчиться. Тягнеться до мистецтва. Співає у хорі. Все чудово! І раптом... довелося козакові Івану Сташенку стати на захист рідної дитини, сім'ї, Вітчизни...

Іван Сташенко шойно вийшов зі своєї сьомої палати. Усміхнений. Чемно привітався і легко зав'язалася бесіда.

— Пішов захищати рідний край влітку 2015 року. Навчання у Рівному, і він — солдат окремої гірсько-піхотної бригади. Оскільки водій-професіонал, то і на фронті знадобився. Весело сповістив: “Банщиком був, купав хлопців!” Купання таке: ведеш автомобіль з пересувною банею (поляки подарували), коло тебе стрілець сидить, бо передова лінія, і ворог відстежує все, що рухається. Був із побратимами трагічний епізод. Возили на блокпости бензин для машин. Потрапили під ворожий снайперський обстріл і полягли обидва хлопці — і водій, і стрілець. Івана Бог милував. Неймовірна зосередженість і швидка їзда — гарантія безпеки. Скупали хлопців на посту “Микола”, женуть до поста “Воля”, тоді — до блокпостів “Джиги”, “Аннушка”...

— Дістала мене ворожа куля на другій війні, 2016 року, тобто після другої ротації. Скільки ротацій, стільки воєн пройшов, — кажуть між собою вояки.

Ця друга була найстрашнішою — Авдіївка, Піски, Водяне — скрізь пекло, скрізь діставало. Підлатали Івана на місці і знову до лав. Раніше банщиком був, а тепер став водовозом. Після третьої ротації — лібовозом. І раптом у вересні 2017 року “посигналила” прострелена рука: напруга, а ще важке носити доводиться. Біль. Перестала працювати. Три шпиталі пройшов. У Часовому Ярі, в Харкові, і ось тепер солдат Іван Сташенко у столичному шпиталі. “Тут уважні лікарі, — каже воїн. — Серйозно взявся за мене хірург Сергій Сапа. Він майже безнадійних до життя повертає. Вірю — допоможе мені, рука оживе і впевнено ляже на кермо”.

Сильний духом

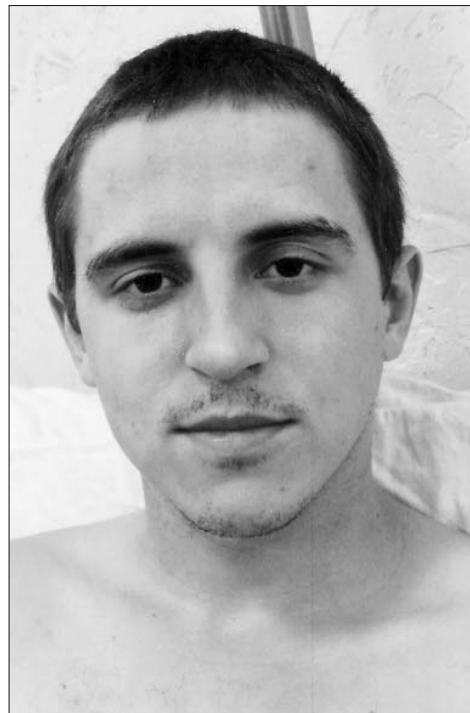
У Житомирському шпиталі не впоралися, то шойно привезли до Київського, про-

Джерела любові

сто до гнійної хірургії, бо діагнози складні: остеомієліт, інфекція гомілкової кістки. Спостерігаю, як везуть **Олексія Марчука**, старшого прапорщика 30-ї механізованої бригади, командира відділення, з чергової операції до сьомої палати. Чоловік героїчно жартує (а воно й не жарт!) крізь наркоз: не перша це операція, їх було й було, і ще будуть! Олексій Марчук родом зі славного історичного Коростеня. Згадався мені тоді Олексійв земляк Сергій Бабський — ворог думав, що спалив його, а хлопець буквально повстав із попелу! Підніметься на ноги і старший прапорщик Марчук, який ще з 2016 року гартував свою війську відвагу — в Гранітному під Волновахою.

Не знаєш історії — не маєш майбутнього

Заходячи до корпусу травматології, мала приємність притримати вхідні двері на прохання двох чоловіків, перевантажених величезними пакунками і торбами. Справа звична — благодійники радують поранених на різдвяно-новорічні свята. За підказкою медсестрички йду до однієї з палат познайомитися з новеньким. І перше, що впало в очі — хто сидючи, а хто й лежачи, крутять у руках, роздивляються супермодні різнобарвні кеди! Отакі гостинці солда-



Едуард Прядко

тикам несли ті, кому двері внизу тримала! Подарунок доречний, на радість. Скільки тої зими. Скоро весна! А мій герой в цей час їсть плов, яким пригостила поранених **просто киянка** (так назвалася). Жінка щаслива похвалою-подякою 21-річного солдата-зв'язківця **Едуарда Валентиновича Прядка** з Миколаєва.

3 травня 2016 року Едуард був на фронті. Переважно — під Авдіївкою. Охоче розповів про себе: “Після школи вчився у Ми-



Олексій Марчук

колаївському професійному ліцеї. Думав, стану механіком. Автомобілі люблю. Маю мрію ще зі школи: вивчати всесвітню історію, і свою, українську”. Узагальнив своїми словами Едуард думки великих філософів: “Людина, не знаючи своєї історії, не має майбутнього”.

Як не я, то хто?

Погода видалася того дня незвично тепло, близько 10 градусів вище нуля. І всі пацієнти шпиталю, хто може рухатись, — рухаються. Зустрічаю у візочку мого давнього героя Віталія Цимбалюка. А коло Віталія дбайливий, уважний супровід — **Костянтин Тепал**, який теж потрапив до хірургії. Але ж на ногах, тому допомагає старшому побратиму, який поки що у візку. І вже 11 місяців на лікуванні. І каже мені: треба допомагати. Як не я, то хто?

Син землі князів Острозьких

Познайомилася з **Олександром Чорним** у відділенні хірургії. Він із Старокостянтинівки Хмельницької області. З гордістю додає, що заснував його рідне місто один із князів Острозьких. 800 років йому недавно відзначали. І дружина Катерина вчилася в Острозькій академії. Вона — викладач української мови і літератури й знавець іноземних мов, навіть китайською займалася. А Олександр — капітан ЗСУ, офіцер Управління військами тактичного рівня. Навчався у Житомирському інституті радіоелектроніки ім. Сергія Корольова. “Зараз наше національне космічне агентство почало працювати активніше. В армії займаюся охороною нашої таємної інформації, вдосконаленням рівня її захищеності. Як інспектор. Отже, на фронті скрізь доводиться бути. Починалося все з Краматор-

ська, де на початку війни був штаб АТО. А тоді Луганщина, Маріуполь, сумнозвісна Авдіївка...”

А наостанок розповідає, що тепер у центрі міста встановлено пам'ятник **Сергію Бондарчуку**. Він був класним керівником Олександра у школі. Розумний і добрий педагог, а ще — великий патріот. Свободівець. Загинув у Києві на Майдані одним із перших. Від снайперської кулі... Відчиняються двері палати. Олександра кличуть. Через кілька хвилин повертається до палати. Швидко зібрав речі. Прощається.

— Я вже їду у відпустку!..

За сином землі князів Острозьких приїхав бойовий товариш.

Врятував комбата

Тільки-но Олександр радісно пішов з палати, як завезли до неї шойно прооперованого сержанта **Олександра Крученка**. Він ще під наркозом. Сиджу тихенько, чекаючи на одного заблукалого... Кілька хвилин минуло і раптом... Олександр розплющив очі і чує тихий голос: хоч і військовий, але мені не довелось бути на передових позиціях, а ось про племінника мого **Романа Авдїєнка** напишіть обов'язково! В такій критичній ситуації думає про рідну кровинку. Витягла зошит. Ручка в руках. А він зусиллям волі остаточно розкрив очі і губами, які попервах ворухнуться трудно, промовляє:

— Наш Роман був рядовим у МВС за Януковича. Коли почався Майдан, перейшов на бік народу. З Майдану — на фронт! Під Іловайськом дістав багато поранень, тяжку контузію. Його вибуховою хвилею скинуло з BeTeePa. В цей же час поранило комбата. Роман, сам ледь живий, зумів перетягти його в безпечне місце. Живе наш комбат! Після шпиталю Роман знов пішов на фронт. Воював аж до ротації. А нині служить у Нацгвардії. Йому тепер 22 роки. За подвиг під Іловайськом Роман має державні нагороди.

Джерело Сквороди

Капітан Збройних Сил України харків'янин **Сергій Безрук** пив колись водичку з криниці Григорія Савича Сквороди. Є така при виїзді з Харкова у напрямку на Мереху. Оце джерело й дає, мабуть, силу поколінням долати лихо й зберігати дух українства.

І вчився Сергій Безрук в університеті ім. Сквороди. Став викладачем фізкультури. На фронт пішов добровольцем. І хоча тепер на шпитальному ліжку, сподівається знов стати до лав захисників Вітчизни. Не зможе працювати, де потрібна важка фізична сила. Але армія — то держава у державі. Тут різні професії потрібні. “Зможу технарями керувати, підказувати, бо — спеціаліст. І в штабі паперову роботу треба вміти робити чесно і чітко — скорочувати бюрократично-паперові процеси. Не хочу, аби нашу армію зловязики називали паперовою. Хоч іще у шпиталі, але вже відчуваю, що зможу і спортом потроху займатися. Для здоров'я. Старший син у сьому мене підтримує. Гордий я за нього. Відчуваю, що і йому на користь вода із джерела нашого мудреця Григорія Савича...”

Пам'яті Василя Стуса

Народе мій! До тебе я ще верну.
Василь Стус

Народе мій! Народе мій! Народе...
Замучений і страчений твій цвіт.
Яких синів земля оця народить,
Коли на ній лишив Чорнобиль слід?

Вона давно вже від проклять зчорніла.
На ній слідочка чистого нема.
В мордовських таборах лиш пустка біла.
І в кемеровських лиш стіна німа.

А як в них давить божевілля тиша!
Як нерви спалює морозний жар!
А там ще хтось, дивись, і вірші пише,
Він там іще не втратив Божий дар?

Цю Божу іскру били і косили.
І голодом морили день при дні.
І виростили горбики-могили
У тій чужій уральській стороні.

Хто їх побачить, хто їх там згадає?
Сніги безжалюно замітають слід.
До тебе, мій благословенний краю,
Вертається твій знівечений цвіт.

До тебе, мій народе, Україно!
До тебе їх у вічність принесуть.
І уклікає пам'ять на коліна,
Безсмертям вистеляючи їм путь.

З обличчям Ісуса

А був так близько
Переді мною Христос
З обличчям Василя Стуса.
Роман Лубківський

Василечку! Які сніги метуть!
На цілім світі заметіль гуляє.
Іще тебе іуди продадуть,
Твоя Голгофа ще тебе чекає.

Твоя тривога ще тобі росте,
Ще око приміряє кат до тебе.
Та вже пророцтво пишеться святе
Карбованими літерами в небі.

Ще ти проходиш мимо, мимо нас
З буденним опечаленим обличчям.
Та вже Пилат призначив смертний час
І вже тебе Господь до себе кличе.

Ще ти — як всі.
Ніхто з нас не впізнав.
(А, може, просто не хотів впізнати)
В тобі Ісуса. Душу острах брав —
І зачиняли двері й вікна хати.

Ти йшов, такий далекий від спокус.
Ти вперше був у цьому місті Лева...
А, може, це ішов Христос Ісус
Із праведним обличчям Василевим?

Ганна КОСТІВ-ГУСКА,
член НСПУ, м. Борщів, Тернопільська обл.



Євген ЛУПАКОВ,
капітан Грангу, народний депутат України II скликання

Українські Фермопіли

Безсмертний подвиг молодих Героїв, який ще називають Подвигом під українськими Фермопілами, назавжди вписаний золотими рядками в нашу історію й літературу. Саме це змагання українського Духу з кількаразово переважаючими силами московських загарбників, що затримало ворога на тиждень на підступах до Києва, є дуже важливим із політичної точки зору, адже це дало змогу українській делегації на переговорах у Бресті при підписанні Брестського миру 1918 року кваліфікувати битву під Крутами як напад Росії на Українську Народну Республіку, тобто була зафіксована військова ситуація, добитися визнання Незалежності першої у XX столітті української держави — Української Народної Республіки 46-ма провідни-

ми державами світу, з більшовицькою Росією включно!

Завдяки подвигу молодих Героїв-українців, УНР визнали державою, що може дати військовий спротив ворогові.

Подвиг Героїв Крут — студентів та учнів, які зі зброєю в руках стали на захист України в той час, коли в Києві тисячі вишколених у боях Першої світової війни, добре озброєних і нагороджених українською владою військовиків оголосили “нейтралітет”, став гідним прикладом для Героїв Трубежа — трьохсот козаків, які вже 1919 р., за чергової навали московських загарбників, повторили Подвиг Героїв Крут і дві доби тримали окупантів біля станції Коржі на Київщині; для Героїв Першого і Другого зимових походів, які теж гинули, співа-

ючи “Ще не вмерла Україна...”; для Героїв УПА, які зі зброєю в руках боролися і проти німецьких, і проти радянських загарбників, і їхній героїчний чин лише зараз визнала Незалежна Україна...

Відтоді минуло сто років, а відважні українці знову змушені обороняти власну незалежність від того ж московського загарбника ціною людських життів. Тисячі захисників жертвують собою заради незалежності України.

Це вони повторюють подвиг Героїв Крут, захищаючи державний суверенітет і цілісність України. Серед цих героїв і Володимир Близнюк із Чернігова, мама якого торік виступила на вшануванні студентів, і віршем підсумувала: “Значить, буде весна, значить, бути весні!”. 29 січня 2018 року, як і в усі попередні

роки, на території Меморіального комплексу “Пам’яті Героїв Крут” (с. Пам’ятне Борзнянського району Чернігівської області) — на символічній могилі українських студентів-воjakів-героїв учасників захисту Києва, що загинули 29.01.18 р. в бою з московськими загарбниками під Крутами, вся прогресивна громадськість України вчергове проведе мітинг-реквієм, вшанує героїчну та водночас сумну дату нашої історії — столітній ювілей подвигу Героїв Крут.

У цій загальнодержавній акції беруть участь не лише представники влади, державницьких сил України, а й національно свідомі українці всього світу.

Спілка офіцерів України, ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, Конгрес українських націоналістів, Київське міське відділення ветеранів та інші національно-патріотичні організації планують участь у важливому національно-патріотичному заході на символічній могилі Героїв Крут.

Людмила СУЛИМА,
історик-публіцист

Пам’яті тридцяти

Тоді, далекого 1918 року, захисники Крут відступили перед більшовицькою навалою. Вони захищали свою землю неподалік села з символічною назвою — Пам’ятне, між Ніжином, захопленим більшовиками, і Києвом, що був від них за 130 км, теж захопленим більшовиками. Стримуючи ворога, вони й не підозрювали, що таким чином забезпечили успіх делегації українського уряду на перемовинах у Брест-Литовську.

На початку січня 1918 року над Україною нависла реальна загроза вторгнення більшовицької навали. Московські червоноармійці під проводом Єгорова захопили Катеринослав, а петроградські, під проводом Муравйова, роззброїли два українські полки в Харкові. Через два тижні Муравйов захопив Полтаву і наказав нещадно вирізати всю місцеву буржуазію. Московський відділ особливого призначення, який очолював Знаменський, наступаючи з Брянська, захопив Глухів і Кролевець. Наступ на Київ більшовицькі війська вели залізницею у двох напрямках: перший — Харків—Полтава—Київ, другий — Курськ—Бахмач—Київ. З Гомеля на Бахмач і Конотоп насувалася колона Р. Берзіна та І. Вагетіса (3 полки і артилерійський дивізіон), які розраховували пройти через українську територію і вдарити в тил білих формуваних козаків Дону, але наштовхнулися на рішучий збройний спротив.

У Чернігівській губернії перебували частини Подільського гвардійського Кірасирського полку (колишнього лейб-гвардії Кірасирського її величності полку), у складі якого було найбільше українців, під командуванням полковника Чебишева. Коли в Бахмачі розпочалося більшовицьке повстання, 5-й ескадрон Кірасирського полку викликали для приборкання безладу. В ході перемовин із представниками Центральної Ради офіцерів запевнили в тому, що при невтручанні в політику полк може залишатися на території України і не буде роззброєний. Більшість офіцерів полку погодилися на пропозицію ЦР, щоб разом воявати проти більшовиків, серед них: капітан Микола Сулима та штаб-ротмістр Аверкій Гончаренко. У районі станції “Бахмач” виник перший збройний конфлікт військових частин УНР із більшовицьким військом, викликаний відмовою українських військ пропустити їх через вузлову залізничну станцію. Більшовики спиралися на Червону гвардію, що йшла з Петрограда і Москви. Червона гвардія не була звичайним військом, це були добровольці, переважно робітники і матроси, переконані більшовики, які ненавиділи буржуазну Центральну Раду і українську “контру”.

Проти формувань Червоної гвардії військовий міністр Центральної Ради М. Порш виставив розгрупованих у різних місцях 15 тис. вояків, серед них: Гайдамацький кіш Слобідської України на чолі з Головним отаманом Симоном Петлюрою; сільське ополчення Вільного козацтва під проводом інженера М. Ковенка, Галицько-Буковинський курінь січових стрільців, що складався з колишніх військовополонених галичан, очолюваний Є. Коновальцем; кілька невеликих загонів із фронту. Великий загін чорних гайдамаків із Головним отаманом С. Петлюрою перебу-

вав на позиціях біля станції Бобрик у зв’язку з подіями в Бахмачі. Отримавши звістку про повстання робітників заводу “Арсенал”, Головний отаман із гайдамаками кваліфікував швидше дістатися Києва. Він залишив позиції під Ніжином, як гадав, у надійних руках. Під Бахмачем зайняв оборону відділок київських юнкерів та кадетів, серед яких згадується кадет Полтавського кадетського корпусу — Микола Васильович Сулима, а керував ними капітан лейб-гвардії Кірасирського полку Микола Платонович Сулима, досвідчений фронтовик. Стримуючи шалений натиск червоногвардійців, яких підтримували майже 2 тис. революційно налаштованих бахмацьких робітників, українським загонам зі значними втратами довелося відступити до залізничної станції Крути і там зайняти оборону. В бою обидва Сулими отримали важкі поранення і контузію від розриву снаряда. Але їм поталанило більше, бо разом з іншими пораненими їх вчасно вивезли подалі від місця бою.

Обидва Миколи Сулими були з Полтави, обидва навчалися в Полтавському кадетському корпусі. В історичних джерелах простежується подальший їхній спільний шлях учасників “полтавського бою” в листопаді 1918 року, коли офіцерство розділилося за політичними симпатіями, одні були на боці ЦР, а інші за гетьманську державу, стріляю-

чи один в одного. Разом з іншими офіцерами обидва Сулими пізніше перебазуються на південь, зокрема капітан Сулима згадується у складі 3-го ескадрону Зведеного полку Кірасирської дивізії Білої армії. Обидва Сулими “полюватимуть” на отамана Махна, який перейде на бік більшовиків, воюватимуть із бандами отамана Шуби під Полтавою восени 1919 року, з більшовицькими загонами та зрізаними напасниками, що заповнили українську землю. Зрештою, втративши віру в майбутнє України, Микола Васильович Сулима, штабс-капітан, Георгіївський кавалер емігрує до Франції. Пізніше він напише до шоденника А. Луста (Галліполі, 1921 р.) сповнені гіркоти спогади. Подальша доля капітана Кірасирського полку Миколи Платоновича Сулими невідома.

На підмогу частини, що утримували позиції в Бахмачі, прибули лише кілька невеликих загонів із фронту та кілька сотень київських юнкерів і гімназистів. Напередодні в газеті “Нова Рада” від 11 січня 1918 року опублікували звернення ЦР до українського студентства з закликом записуватися до Галицько-Буковинського куреня січових стрільців, який формувалася зі студентів університету св. Володимира та Українського народного університету. На допомогу київським юнкерам, що мужньо стримували ворога, з Києва відрядили відді-

лок добровольців — юнкерів 1-ї юнкерської школи ім. Б. Хмельницького (1-ша Українська військова школа), студентів вищих шкіл (Студентська сотня), гімназистів і 22 старшини-фронтовики, всього близько 300 (?) багнетів. 27 січня Бахмач захопили червоні, а за день до того — 26 січня, більшовицькі війська, очолювані Муравйовим, топили в крові Київ. З-під Бахмача бойові дії перемістилися ближче до станції Крути. Загони добровольців із Києва приєдналися до частин армії УНР. Захисники Крут мали невеликий досвід ведення бою (близько двох місяців) на стрільниці, де вчилися стріляти і кидати гранати, але їх командирами були досвідчені фронтовики. На озброєнні захисники мали саморобний “бронепотяг” з гарматою і кулеметами, керований сотником Лощенком, вагон з боеприпасами, а також лазарет із санітарами. Бійці зайняли позиції 28 січня за кілька сотень метрів від станції Крути. На правому фланзі вони мали штучну перешкоду — насип залізничного полотна, а на лівому — вирили окопи і звели земляні укріплення. Надвечір розвідка донесла, що більшовицькі загони підійшли до станції Плиски. Морозна ніч минула в підготовці українських позицій до бою і незначній стрілянині з гвинтівки із ворожого боку. Імпровізований “бронепотяг” старшина Лощенко спорудив із товварної платформи і паротяга, озброївши його гарматою і двома кулеметами, що дозволяло під’їжджати під ворожі позиції і, попри сильний вогонь більшовиків, вдало їх обстрілювати.

Настав похмурий ранок 29 січня 1918 року і обидві сторони причаїлися в очікуванні вирішального поєдинку. Вночі більшовицькі загони непомітно наблизилися до лінії українських окопів. Праворуч від залізничної колії залягли юнкери, ліворуч — Студентська сотня, поділена на чотири взводи, три з яких зайняли позиції в окопах, четвертий залишався в резерві. О 9-й годині ранку ворог розпочав обстріл українських позицій із гвинтівки, а потім із гармат. Обстріл був шквальний, але невлучний, снаряди лягали позаду окопів в полі. Єдина гармата, з якої обстрілювали ворога, стояла надто високо на залізничній колії, її було видно і своїм, і ворогам. На неї й спрямували більшовики вогонь своєї артилерії і кулеметів. Бій тривав понад 5 годин з невеликими перервами. На допомогу Червоній гвардії надійшли свіжі сили, зокрема 1-й Петроградський загін, а з боку Чернігова залізницею підійшов справжній бронепотяг і розпочав обстріл захисників із тилу. Праве крило юнкерів під прикриттям насипу утримувало свої позиції до кінця, хоча бій був запеклим, але гарматний вогонь змусив їх відступити. Більшовики тим часом розгорнули наступ на ліве крило, там у студентів попереду і позаду була відкрита місцевість. Студентська сотня, якою під час бою керував сотник Омельченко, відбиваючи



Пам’ятник Героям Крут на Аскольдовій могилі

Закінчення на стор. 8



«На подвиг зове їхня кров...»

Анатолій КАРП'ЮК,
м. Костопіль Рівненської обл.

На Аскольдовій могилі
Поховали їх —
Тридцять мучнів українців,
Славних, молодих...
На Аскольдовій могилі
Український цвіт! —
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ.
На кого посміла знятися
Зрадника рука? —
Квітне сонце, грає вітер
І Дніпро-ріка...
На кого завзявся Каїн?
Боже, покарай! —
Понад все вони любили
Свій коханий край.
Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих —
На Аскольдовій могилі
Поховали їх.
Павло Тичина
"Пам'яті тридцяти" (1918 р.)

За радянської тоталітарної системи героїчний вчинок патріотів України багато років замовчували. І тільки на початку 40-х років уже минулого століття, коли на теренах України палили села і міста, зловісно гули гармати і вибухали смертоносні бомби (тривала німецько-радянська війна), костопільські патріоти-просвітляни (зокрема Григорій Рибак, Роман Данилевич, Серафим Бичківський) стали ініціаторами відзначення подвигів борців за незалежність України 1918 року. Ось що писала легальна газета "Костопільські вісті" 8 лютого 1942 р., яка виходила під час німецької окупації. Подаємо фрагменти статті "Костопіль — Крутянським Героям": "Дня 1 лютого б. р. (біжучого року, — прим. А. К.) в місцевій церкві панотцем Радивоником була від-

правлена панахида в українській мові, під час якої голова "Просвіти" панотець Васильців виголосив палку патріотичну промову, в якій, між іншим, зазначив, що нашим святым обов'язком є молитися за спокій душ героїв з-під Крут, які загинули за свій рідний край...

Голова міської управи др. С. Бичківський (педагог, — прим. А. К.) відкрив академію вступним словом... Голова Комітету Зимової Допомоги п. Г. Рибак виголосив реферат, у якому докладно проаналізував виховне значення Крут для українського народу... По рефераті слідували виступи хору "Просвіти" під орудою п. Ю. Лашука, які чергувалися з декламаціями. Декламаторка Галина Гайденок...".

У цьому ж числі газети вміщено поетичний твір молодого автора Герася Соколенка з-під Ізяслава (справжнє ім'я Герасим Шмигельський) під назвою "Україні". Герася Соколенко є також автором поеми "Балада про триста мечів", написаної в липні 1941 року.

19 березня 1918 р. під час похорону юних героїв Крут тодішній Президент Української Народної Республіки професор Михайло Грушевський сказав, звертаючись до присутніх: "Стримайте свої сльози, які котяться; ці юнаки поклали свої голови за визволення Вітчизни, і Вітчизна збереже про них вдячну пам'ять на віки вічні".

В одному зі своїх творів письменниця Л. Старицька-Черняхівська сказала: "Для нас ця могила залишиться полум'ям віри, що дало нам незабутнє минуле. Це буде друга свята могила над Дніпром.

У хвилини одчаю, в хвилину занепаду, в хвилину знесилля будуть приходити до неї старі й малі, щоб відживитись тим святим вогнем ентузіазму, який палатиме тут і під камінним хрестом..."

Воістину так! Їхній подвиг безсмертний...

Крутянська жертва

Наталія СОЛОДКА,
відповідальний секретар Хмельницької міської "Просвіти"

"Слово Крути стало дуже переконливим, бо на його зміст зложилися не самі звуки, а чин і кров".
Улас Самчук

Дух самопожертви, героїзму й лицарства крутянців живе й досі в Небесній Сотні Майдану та на сході, де українці захищають рідну землю...

Житиме й у майбутньому, щоб завершилася перемогою битва за Україну — сильну й незалежну соборну Державу!

На пошанування 100-річчя бою під Крутами Хмельницька міська "Просвіта" проводить тематичні заходи в НАД-

ПСУ імені Богдана Хмельницького, в Головному управлінні національної поліції Хмельницької області та в НВО № 5 імені Сергія Єфремова міста Хмельницького.

Талановиті учні цього навчального закладу представили літературно-музичну композицію "Віддали життя герої за нашу свободу" — сценарій з посібника "Свого не цураймося".

Її переглянули і прикордонники, і поліцейські, і вчителі та учні шкіл Хмельницького.

Цікаве вступне слово магістра історії Наталії Солтис ілюструвалося фотографіями крутянців.

Нагадав про Героїв Крут і знаменитий фільм "Лист без конверта" в авторській програмі голови Хмельницької міської "Просвіти" Зої Діденко "Свою Україну любіть". Програма обласного радіо "Оберіг" також пошанувала героїв Крут.

А у читальні Народного Дому "Просвіти" розгорнута тематична книжкова виставка, де про Крутянську жертву розповідають часописи української діаспори в Бельгії.



Герася СОКОЛЕНКО

Балада про триста мечів

Поема

Скільки днів пропливло
І ночей.
Скільки сліз
Із блакитних очей.
В небі косим серпом
Молодик.
І встає 18-й рік.

Віє січень.
Снігів океан.
Незабаром світання.
Туман...

А з туману,
Що з п'їтми тече,
Юний лицар встає
Із мечем.
Його клич пробива
Далечинь,
І підноситься
Триста мечів.
Триста гострих мечів
У руках,
А над ними
Прострелений стяг.
Він горить,
Він розносить пожеар.
Та круг нього
Збіговище хмар.
Це синів
Батьківщина зове.
Чорна туга від сходу
Пливе.
Її ім'я страшне —
"Большевик".
І встає 18-й рік.

Віє січень.
Снігів океан.
Незабаром світання.
Туман...
А з туману,
Що з п'їтми тече,
Юний лицар встає
Із мечем.

Грізний клич пробива
Далечинь,
І підноситься
Триста мечів.
Це виходить
Загін юнаків
Проти диких
Московських полків
І вмирає
В нерівнім бою
За народ і Вітчизну
Свою.
За степи
І за шелест дібров
На світанку проллялася
Кров,
Що у пам'яті
Житиме вік.
І встає 18-й рік.

Віє січень.
Снігів океан.
Зарум'янене небо.
Туман...
А з туману,
Що струменем б'є,
Юний лицар з могили
Встає.
Його клич
Потрясає віки.
І з могили встають
Юнаки.
Вони зір повертають
На схід.
І крокують
Рядами в похід.
Голубими просторами
Йдуть
У далеку
Тернисту путь.
Йдуть
І пісню несуть на устах,
І хвилюється море
Повстань.
Буде бій грозивий.
Чую зов —
Це на подвиг
Зове їхня кров!

Липень 1941 р.

Пам'яті тридцяти

Закінчення. Початок на стор. 7

ворога багнетною атакою, залишала окопи. Зазнавши втрат, був смертельно поранений і їхній командир. Забравши поранених, вони відходили до потяга для подальшого відступу. Станція Крути була вже за кілометр, перебуваючи під гарматним обстрілом червоногвардійців, які, крім всього, обходили далеко лівий фланг. Ситуація ставала дедалі критичнішою, і надійшов наказ відступати. Під вечір, коли бій почав вщухати, сотник Гончаренко, який очолював добровольців, наказав поступово відходити, починаючи з лівого крила до потяга, що стояв по другий бік станції Крути.

Пізніше сотник Гончаренко доживатиме віку в США і в своїх спогадах напише: "Мусив вивести своїх з бою без подальших втрат і подбати, щоб за всяку ціну з'єднатися з чорними гайдамаками Петлюри: вони вже були на станції "Бровари" і там готували позиції". Він із захопленням описував вміння молодих вояків опанувати себе, вони майже не відрізнялися від добре вишколених війною старшин і офіцерів, що так вправно і віддано керували боєм до цілковитої темряви. Після цього залишки резерву відступили з поля бою до будинку школи. Бій тривав, але потім виявилось, що зникла частина Студентської сотні, близько 30 осіб. Відступаючи, вони, певно, пішли коротким шляхом на станцію Крути, де їх схопили більшовики. Там і розігралася трагедія. Сповнені люті і ненависті до українських "братів", більшовики не розстріляли юнаків, а закололи багнетами прямісінько в серце.

Мемуари і документи свідчать, що в бою брали участь 420 осіб: 250 офіцерів і юнкерів 1-ї Української військо-

вої школи, 118 студентів та гімназистів з 1-ї сотні Студентського куреня, близько 50 місцевих вільних козаків — офіцерів і добровольців. Проте у своїх спогадах Д. Дорошенко наводив цифру лише 200 захисників і в усьому звинувачував військового міністра М. Порша, описуючи події під Крутами так: "Побачивши небезпеку, ті, що знаходилися в потягу, поквипилися дати сигнал до відходу, не зупиняючись ні на хвилину, щоб захопити з собою когось з тих, що бігли за потягом". Історичні факти також свідчать, що Головний отаман Петлюра того дня і тієї години був далеко від подій, що відбувалися на станції Крути, тому з'єднатися з чорними гайдамаками, як спочатку планувалося, не вдалося. Досі історики ретельно вивчають джерела, оскільки встановити реальний перебіг подій неможливо. Уряд Центральної Ради влаштував пишний похорон і урочисте поховання 27 замордованих героїв Крут в історичному місці — на Аскольдовій могилі у Києві. В радянський час молодий поет П. Тичина написав вірш "Пам'яті тридцяти", але, певна річ, з політичних міркувань він не увійшов до збірки його творів. Лише в 1990-ті рр. вперше про героїв згадали представники Народного Руху України і встановили на місці їх загибелі дерев'яний хрест. У роки незалежності України для увічнення пам'яті захисників на місці їх загибелі було встановлено пам'ятник. І лише через 88 років, 25 серпня 2006 року нарешті відкрито Меморіал пам'яті на залізничній станції Крути.

Сторінками книги "Сулими: спадщина предків", 2-й том

Людмила СУЛИМА



Петро ШКРАБ'ЮК,
письменник, доктор історичних наук, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, м. Львів

Дорога на Крути... 27—28 січня 1990 року група галичан на двох “Ікарусах” прибула на місце героїчного бою, щоб встановити там пам'ятного хреста, провести віче — і таким чином нагадати іншим країнам про історичну подію, яку 72 роки замовчувала окупаційна комуністична влада.

Зараз до Крут ідуть щороку, на полі бою височіє монумент слави, а тоді, на початку 1990-го, все було по-іншому. Власне поїздка була незвичайною, адже ми їхали через усю Україну: Львів—Рівне—Житомир—Київ—Ніжин—Крути; їхали з національними прапорами, які розвівалися обіч кабін водіїв, і на знак солідарності зустрічні автомобілі нам сигналізували, а перехожі махали руками. Однак не всі. Були і насторожені, і недобррозуміливі, і байдужі. Зокрема на станції Крути. Тут ми почекали, поки прибула електричка з Києва, і на перон висипала столична молодь із синьо-жовтими стягами. Разом вишикувались у колону і рушили на місце колишнього бою.

І ось високий березовий хрест, перевитий зеленим барвінком, піднісся на краю поля. “Звідкіля хрест? — обурювався хтось із місцевого начальства. — Коли і де ви зрубали березу?” Ми заспокоїли: хрест привезли зі Львова. На хресті — терновий вінок із малиновими стрічками, над ним густо вишитий рушник, траурна перев'язь, обабіч синьо-жовті стрічки. Ще вище — кільце колючого дроту. На маківці — національний прапор із чорною смужкою.

Коли готували хрест, стояла тиша. Чути було тільки стукіт молотка, яким прибавляли прапор. У ту мить зазвучали колядки. Злагожені, урочисті голоси — хор зі Стрия — зачарували місцевих мешканців. Деякі долучилися...

А потім панахида. Її зворушливо відправляли два священики: один, греко-католицький, зі Львова. Це ієромонах Василянського Чину Віталій Дудкевич. Другий — служитель Української Автокефальної Православної Церкви, старенький отець Мефодій Андрущенко з Києва. Наприкінці — в ознаку братолюбної християнської згоди — священики обнялися... У підніжжі хреста висипали землю, взятую з могил жертв сталінізму у Львові.

Обабіч хреста незрушно стали козак із шаблею — представник Києва, і січовий стрілець зі Львова. Панахида переросла в мітинг, на якому виступали і львів'яни, і кияни — всі говорили про вихов-

Дорога на Крути

Спогад про першу поїздку галичан на місце незабутнього бою

не і націєтвердне значення подвигу під Крутами 29 січня 1918 року і що тому передувало...

Ще 17 грудня 1917 року більшовицька Рада народних комісарів надіслала Центральній Раді телеграму за підписом Леніна і Троцького, в якій, з одного боку, визнавала Українську Народну Республіку, “її право цілком відокремитись від Росії...”, а з іншого — звинувачувала українців у націоналістично-буржуазній політиці й висувала низку неприйнятних вимог. Це був ультиматум. Генеральний секретаріат Центральної Ради відкинув його. Тоді більшовики вдалися до хитрої і підступної тактики: ніби не вони виступають проти України, а самі українські робітники, селяни та солдати, які, мовляв, ненавидять Центральну Раду. Тому 26 грудня 1917 року вони захопили Харків, наступного дня створили там так званий “український радянський уряд” і від його імені почали завоювання України.

Щоб провадити незалежну від більшовицького уряду не тільки внутрішню, а й зовнішню політику, зосібна на переговорах із Німеччиною та іншими центральними державами щодо укладання миру, Центральна Рада змушена була 22 січня 1918 року проголосити IV Універсал про те, що “віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою українського народу”.

Поки в Центральній Раді тривали дебати, поки вона вагалась: проголошувати Незалежність чи ні, — більшовики наступали. 9 січня вони захопили Катеринослав (теперішнє місто Дніпро), через десять днів — Полтаву, потім Чернігів, Одесу та низку інших українських міст. Наступали зі сходу, півночі і півдня.

Українські військові частини чинили спротив. Але їх було мало. Це переважно самоорганізовані загони Вільного козацтва, Гайдамацький кіш Слобідської України, яким командував Симон Петлюра, та Галицько-Буковинський курінь Євгена Ко-

новальця. Вони й вступили в боротьбу з більшовиками. Кіш Петлюри діяв на лівому березі Дніпра в районі Бахмача. У тому напрямку на підмогу 27 січня вирушила Перша сотня Студентського куреня Українських Січових Стрільців, яка складалася зі студентів університету, вихованців Другої української гімназії ім. Кирила і Мефодія, старшокласників інших гімназій та шкіл. Усього понад сто осіб. Серед наддніпрянців були галичани. Потяг дзвенів піснями: хлопці співали, грали на сопілці, жартували. Як у тій пісні:

*Три дні б'ються — не здаються,
Йдуть до бою, ще й сміються...*

28 січня потяг зупинився на глухій станції Крути, що за 18 км од Ніжина. А трохи далі за Крутами — ворог: три тисячі червоногвардійців, зокрема матроси, під команду підполковника колишньої царської жандармерії Муравйова. Сили нерівні. Та хлопці зраділи, коли довідались, що пліч-о-пліч із ними битимуться юнаки, себто курсанти Першої київської юнацької військової школи ім. гетьмана Богдана Хмельницького, які перед тим обороняли в Бахмачі залізничний вузол. Юнаків-юнкерів було майже втричі більше, ніж студентів, — близько трьохсот осіб.

Оборонці зайняли позиції в полі за 2 км від станції обабіч колії: ліворуч високого насипу розсіпались в одну лінію студенти (і курсанти теж), праворуч — тільки курсанти, так що один одного не бачили. Цілу ніч копали шанці, а вранці, коли вже зійшло сонце, на пагорках з'явилися чорні бушлати... Бій тривав упродовж десяти годин — до вечора. Наїзники Муравйова били по захисниках із гармат і кулеметів, кілька разів підіймалися в атаку, та їх відбивали. Бо крутянці мали свої скоростріли і свій панцерний потяг із гарматою, яка теж стримувала червоних. Однак муравйовцям вдалося обійти наших хлопців із флангів і захопити станцію. Панцерник змушений був відкотитися далеко в тил. Гармата замовкла: забракло набоїв. На полі темніли тіла полеглих.

Різні версії існують про зудар під Крутами. Навіть спогади учасників різні. Але документально встановлено (див.: Зарицький В. Крутянська подія. Чикаго, 1972), що у цьому бою загинуло, зникло безвісти та було поранено 250 юнаків і 10 старшин, тобто офіцерів. Студентський курінь, а фактично сотня, втратив 50 осіб. З них 33, відступаючи, в сутінках прибилася на станцію, не знаючи, що вона в руках більшовиків. Сімом полоненим пощастило: їх відправили в штаб Антонова-Овсієнка, але з розподільного пункту в Харкові помилково спрямували до шпиталю, і медичний персонал допоміг їм утекти. Решту 28 після людських катувань розстріляли. Серед них галичан: Мисана (ім'я невідоме) та гімназиста з Перемишля Григорія Піпського. Як свідчили потім селяни-очевидці, Піпський перед розстрілом заспівав “Ще не вмерла Україна” — і спів підхопили всі його товариші.

19 березня, в день, коли троє рідних гнізд повертаються бусли, на Аскольдовій могилі урочисто поховали цих героїв Крут, прирівнюючи їх до трьохсот спартанців, які під проводом царя Спарти Леоніда два дні стримували перську армію Ксеркса у вузькому гірському проході під назвою Термопіли. Але наші крутянці перевершили спартанців. Бо спартанці — це вишколені, професійні воїни, для яких війна була звичною, щоденною справою, тоді як під Крутами билися юні студенти та юнкери, ідеалісти-патріоти, які не мали ще великого бойового досвіду. І Крути — це не тільки трагедія. Це також триумф нашої національної ідеї, яка надихнула — і надихає — гарячі серця на подвиг, на жертву во ім'я рідної землі та держави.

Тоді, в тій незабутній поїздки до Крут наприкінці січня 1990 року, я й написав оцього вірша — “Бій під Крутами”:

*Супроти хижої навали,
Супроти смерті — в стужуй сніг —
Ось тут вони, ось тут стояли,
І всього зменька — триста їх.*

*Стихали Києва хорали.
Його заслін — ці юнаки.
Ось тут — редут. Ось тут вмирали,
Приймали кулі і штики.*

*І пам'яттю не обминути
Останній бій, останній крик,
Ці Термопіли наші — Крути,
А Берестечко — їх двійник.*

*Ген визирала мати сина,
Дівчата в'яли на порі.
Лиш червонилася калина
Ще дужче в кожному дворі.*

*І не уславлені спартанці,
А хлопці з роду відчайдуш —
Ці гімназисти, ці повстанці...
Ось тут їх непоборний дух.*

*І слава їх встас не вмерши,
Ятрить крізь відстані і час.
Було їх триста... Триста перший —
І ти,
І я,
І кожен з нас.*

P. S. Тоді я ще не знав, що назагал ми втратили під Крутами не 300, як вважають, а 150 воїнів. А ще близько 150 поранених вивіз санітарний потяг до київських шпиталів. (Див.: “Велика українська революція. Календар історичних подій за лютий 1917 року — березень 1918 року. Нью-Йорк, 1967). Книгу видала спеціальна “Комісія для дослідження фактів і дат української визвольної боротьби 1917—1920 років” при Українській Вільній академії наук в США.

І ще промовистий епізод.

28 березня 1918 року, коли до Києва привезли хлопців, що загинули під Крутами, то серед тих, хто їх зустрічав, була учениця середньої школи Харитя Кононенко. Їй з товаришками доручили закупити квіти і прибрати домовини. Коли дівчата розповідали продавцям, для кого вони беруть ці квіти, то продавці додавали “дві-три квітки від себе, прохуючи покласти їх до трун тих, хто не мав у Києві ні родичів, ні знайомих”. І ось потяг із загиблими прибув. Перші очевидці розповідали: трупи такі понівечені, що годі когось упізнати...

“З тяжкими почуттями приїхали ми на двірць, — згадувала Харитя. — Дізнавшись, чого нам треба, нас провели до вагона, що стояв на запасних рейках. По представлений драбині увійшли ми в товарний вагон. Тут, просто на підлозі, одна коло одної стояло 28 чорних трун. І в сих простих дерев'яних трунах лежали найдорожчий скарб України — лежали її сини, що без жалю віддали своє молоде життя для її добра і слави...”

Дівчата не могли стриматись. “Сльози набігли на очі, здавили горло, і тяжке ридання вирвалось з грудей”. Вони впізнали Мисану, якого вивезли до Києва російські “визволителі” Галичини — і він подався під Крути; вони побачили Соколовського, біля якого побивалася його мати; Володого Шульгина, Кольченка, на якого не було сил дивитися: “Один страшний синій труп, а на місці блакитних живих очей дві страшні дірки...”

Харитя Кононенко була ровесницею і товаришкою цих хлопців, вона народилася 8 жовтня 1900 року на Полтавщині, в селі Миколаївка, рано осиротіла, і нею опікувався дядько Левинський. Навчаючись у Києві, належала до “Осередку середньошкільників”. 1920 року виїхала з дядьком до вільної Чехії, навчалась у Подебрадах в Українській господарській академії, здобула фах агронома, деякий час мешкала в Канаді, де заснувала “Союз українців”. І де в газеті “Український голос” (Вінніпег, 1923, ч. 8, 21 лютого) й опублікувала спогад “Крути”, не відаючи, що і її чекає загибель, але від кулі не червоного, а коричневого ката.



Монумент і символічна могила загиблих героїв Крут під час проведення урочистостей



«Спалився Олекса Гірник з Калуша...»

На Чернечій горі на могилі Тараса Шевченка вранці 21 січня розпочалися урочистості з нагоди відзначення Дня Соборності України та вшанування пам'яті Героя України Олекси Гірника, який 40 років тому неподалік Шевченкової могили живим смолоскипом спалахнув у мороці ночі, розкидавши перед цим листівки, де були й такі слова: “Своя хата — своя держава. Так розуміє Шевченко, так ми розуміємо. Для поневоленого народу самостійна незалежна держава потрібна для його розвитку”. А 22 січня було відзначено покладанням квітів, мітингом на Шевченковій могилі та біля місця самоспалення О. Гірника за участю працівників Шевченківського національного заповідника, канівської громади, представників місцевої влади, панахидою, яку відслужив священник УАПЦ, військовий капелан о. Володимир (Червонніков).

Людмила ЧОРНА,
Ольга БЛЮКІНЬ,
Віта ДЗИМА
Фото Юрія КАРДАША

Цьогоріч дата Соборності особлива, позначена 100-літтям проголошення України самостійною й незалежною державою та роковинами патріотичної офіри українського Прометея. Саме так називали Олексу Гірника (1912—1978), багатолітнього політв'язня у виступах біля пам'ятного знака на місці його самоспалення на знак протесту проти русифікації України. Заслужений працівник культури України, шевченкознавець Ігор Лиховий зазначив, що подвиг Олекси Гірника вписано до славного чину борців за волю України, які підхопили Шевченкове слово, — засновників Братерства Тарасівців, Михайла Грушевського, інших державотворців, патріотів 1917—1921 років і наступних десятиліть.

Євген Гірник, український політик, син Героя України, закликав присутніх до спільної молитви, бо серед тих, хто наближав утвердження Української Держави, були цілі покоління. Занадто болісно набуває Україна того вигляду, про який мріяли її кращі сини. Олекса Гірник, безмежно люблячи Україну, бачив для себе за обставин нищення національного поступу лише таку форму протесту — смертю смерть подолати (цю ідею талановито втілював скульптор Адриан Балог при створенні за грантом Президента України Віктора Ющенка пам'ятного знака, встановленого 2009 року на місці самоспалення, про що з влччністю згадав пан Євген). Може, комусь доведеться і померти, але, підкреслив Є. О. Гірник, треба жити для України і будувати державу такою, якою її прагнули бачити наші достойники.

Серед мешканців Канева, які пам'ятають похмурий ранок 21 січня 1978 року на Тарасовій горі, й тодішній в. о. начальника місцевого відділу внутрішніх справ Олександр Гнучий. Його підлеглі тоді мали вибирати близько тисячі листівок, написаних Олексою Гірником. Сніг навколо, пригадає Олександр Миколайович, був фіолетовим від написаного на листівках, розсіяних по схилу Тарасової гори. О. М. Гнучому вдалося приховати по листівці кожного з шести варіантів тексту (дивом його тоді не обшукали, як мільйонерів і пожежників, залучених до стирання будь-яких слідів події). В усіх листівках на звороті були слова: “Протест проти російської окупації в Україні! Протест проти русифікації українського народу! Хай живе Самостійна Соборна Українська Держава. Радянська, та не російська. Україна для українців! З приводу 60-річчя проголошення України Центральною Радою 22 січня 1918 року на знак протесту спалився Гірник Олекса з Калуша. Тільки в цей спосіб можна протестувати в Радянському Союзі!”.

Тернистий шлях до Незалежності окреслили у своїх виступах Почесний голова Спільки офіцерів України Євген Лупаков, голова Конгресу Українських Націоналістів Степан Брацунь, голова Української Всесвітньої Координаційної Ради Михайло Ратушний, генеральний директор Шевченківського національного заповідника Мар'ян Піняк, а голова місцевого осередку ВО “Свобода” Юрій Гамалій підкреслив,

що відзначення Соборності України в Каневі розпочалося із вшанування пам'яті канівського “кіборга” Анатолія Чупилки, який загинув 20 січня 2015 року у бою за Донецький аеропорт. Зоя Ружин, поетеса та громадська діячка, заслужений працівник культури України, розгорнула символічний рушник національної єдності України.

Представляючи тематичну виставку “Українське державотворення: віхи пам'яті” за матеріалами фондів музеїв, наукового архіву та наукової бібліотеки заповідника, розгорнуту в музеї Тараса Шевченка, Людмила Чорна, завідувач відділу “Історія Шевченкової могили”, кандидат історичних наук, відзначила, що в засновку виставки — проголошення Центральною Радою 22 січня 1918 року IV Універсалу, за яким Українська Народна Республіка стала незалежною суверенною державою, що означало остаточний розрив з імперським центром (проекспоновано фотокопію IV Універсалу, а також репродукцію унікальної світліни: мітинг канівців на підтримку Центральної Ради восени 1917 року). Етапи боротьби українців за незалежну державу об'єднують портрет Тараса Шевченка роботи Фотія Красицького (літографія, 1906), живописний твір Геннадія Тарасенка “Апостол правди і свободи” із зображенням Кобзаря (п., ол., 1999), ще раз демонструючи позачасовість заповіту поета своїм землякам: “Свою Україну любіть”. На початку XX століття українцям не вдалося зберегти свою державу, але цей короткий період змагань за волю України надихнув наступні покоління борців за її незалежність. Саме біля могили поета на Тарасовій горі 19—22 травня 1991 р. відбулося протистояння між представниками радянської системи й українцями, які прагнули відродження своєї держави (в експозиції — матеріал “В облозі” спецвипуску № 15, 1991 р. канівської газети “Мезура”). А вже 24 серпня 1991 р. на позачерговій сесії Верховної Ради України ухвалено Постанову та Акт проголошення незалежності України (експонується фото).

Боротьба за Україну триває. Про це розповідають матеріали про канівців — учасників Революції Гідності 2013—2014 рр. Невдовзі герої Майдану стали воїнами АТО. Протидіючи російській агресії на Донбасі, віддали життя за Україну Андрій Петрушенко, Анатолій Чупилка, Олександр Перцев, Олександр Мороз, Іван Григорович, Сергій Михайлик, Сергій Кобченко, Руслан Коноша. У вітрині — видання, присвячені героям. Представлені особисті речі учасників АТО: співробітника Шевченківського національного заповідника Олександра Горцунова (позивний “Музей”) та канівця Олександра Алексеева, а також фрагменти зброї з місця військових дій. Зупинити агресора стало можливим завдяки волонтерському рухові, що підтверджують фото манівців-волонтерів та відзнака Президента України “За гума-



нітарну участь в антитерористичній операції”, якою нагороджена активний волонтер Наталя Шульга.

Завершує виставку робота Івана Задорожного “Чучинська Оранта” (п., о., темпера, 1982), що символічно захищає і благословляє українців у їхньому прагненні зберегти Україну.

Олександр Гнучий до представлених на виставці 2 оригіналів листівок Олекси Гірника, подарованих ним раніше музею на Тарасовій горі, передав ще й копію прощального листа, написаного патріотом із Калуша дружині Кароліні. Захвав його перед від'їздом на Тарасову гору в дровницю, аби дорога серцю людина хутчіше віднайшла. Знову прозвучали слова, написані 40 років тому: “Дорога Каролько, Дружино моя! Тепер пишу до тебе прощального листа. Осталось мені ще кілька днів прожити, а далі збираюсь у далеку дорогу як солдат на певну смерть... Беру з собою грудочку землі, щоб попрощатись з нею... Прости мені, що швидко відходжу. Так, видно, треба. Мій протест — то сама правда... Мій протест — то пережиття, тортури української нації. Мій протест — прометеїзм, проти насильства і поневолення. Мій протест — то слова Шевченка... Каролько, не дорікай мені по смерті, бо те дорікання я не заслужив собі... Я не перевищую, але слово протесту поки що все. Ти оставайся здорова, а я піду в дорогу... Прощай. Олекса. 6 січня”.

Матеріали про Олексу Гірника — Героя України (високе звання присвоєно 2007 р.) експонуються на щорічних виставках на Тарасовій горі, в музейній експозиції, звучать під час екскурсій для відвідувачів Шевченкового меморіалу. Першу публікацію про високий чин патріота здійснив у газеті “Літературна Україна” краєзнавець Михайло Іщенко. Подвиг героя присвячені поезії канівців Катерини Піки, Георгія Фастовця, Віри Носенко. Гості Тарасової гори переглянули фільм “Смолоскип. Самоспалення Олекси Гірника”.

Президентіві України П. О. ПОРОШЕНКУ

Високоповажний пане Президенте!

Змушені звертатися до Вас у такій справі. Від 2000 року в Україні та світовій українській діаспорі відбувається Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Ящика. Ви особисто вітали переможців і призерів та всю українську спільноту 16-го мовного турніру в Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка.

Але нині маємо загрози рейдерського захоплення цього важливого націєтворчого проекту групою чиновників Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти” в особі начальника відділу організації масових заходів Олени Анатоліївни Артеменко та її колективу, котрі почали агресивно втручатися в сценарій проведення конкурсу, демонструючи відвертий адміністративний ідіотизм і намагаючись привнести в нього дивоглядні “інновації”. За всім цим проглядає неприховане бажання цілковитого контролю мовного марафону на всіх його етапах і намагання усунути засновників та співорганізаторів мовного турніру — “Лігу українських меценатів” (звичайно ж, для того, щоб, як це заведено в усіх олімпіадах і конкурсах, привнести туди корупційні схеми).

Ми зверталися листовно до міністра освіти Лілії Гриневич (лист від 07 червня 2017 року №65) з проханням вивести конкурс з-під підпорядкування згаданій установі, щоб ним, як це на перших кроках і було, на паритетних засадах опікувалося Міністерство освіти і науки України та “Ліга українських меценатів”, як це зазначено в реєстраційних документах.

Шановний пане Президенте, конкурс пережив важкі часи в епоху Януковича-Табачника, коли його прагнули якщо “не закопати”, то до карикатурного змаргіналізувати. Тоді національно свідомо громадськість стала на його оборону. Нині, хоч як це парадоксально звучить, ситуація довкола цього проекту чимось нагадує зловісні табачниківські часи.

Конкурс, на наше тверде переконання, має лишатися таким же справді загальнонародним, демократично прозорим, незарегламентованим безглуздими забаганками чиновників, які не мають жодного уявлення, що це за проект, де він узявся, яке ідейне наповнення в нього вкладається, і як ця благородна справа розлонюється не тільки в Україні, а й повсюдно, де живуть українці.

Сподіваємось, шановний пане Президенте, що Ви вплинете на збереження статус-кво унікального явища співпраці державної структури і громадської організації.

Конкурс за час його проведення виробив свої форми й удосконалив його колективне творення. Це приклад консолідації великої української громади довкола важливого проекту — піднесення соціального престижу державної мови в Українській державі, а отже, виховання патріотизму у юних поколіннях.

Додається: лист від 07 червня 2017 року №65

Володимир ЗАГОРІЙ,

президент Ліги українських меценатів, голова Наглядової ради ПрАТ “Фармацевтична фірма “Дарниця”, доктор фармацевтичних наук, професор

Павло ГРИЦЕНКО,

доктор філологічних наук, професор, директор Інституту української мови НАНУ, голова журі 17 Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Ящика

Ірина ФАРИОН,

доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Національного університету “Львівська політехніка”, голова Наглядової ради Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Ящика

Михайло СЛАВОШПИЦЬКИЙ,

виконавчий директор Ліги українських меценатів, співголова Координаційної ради Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Ящика, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка

17 січня 2018 року



Непрозаїчна проза Поета Перші враження

Д. Павличко. Живиця. Новели. Оповідання.
Кіносценарії. — Київ: «Основи», 2017. — 336 с.

Лариса МОРОЗ,
доктор філологічних наук

Є така рослина самшит. Її деревина тоне у воді, тому що є надто щільною (здається, фізики звуть таку якість речовини питомою вагою).

Майстрів такої сконденсованої, насиченої — і змістово, й емоційно — прози в нас небагато: Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Григорій Косинка, Олександр Довженко, Григорій Тютюнник. Нині у цю шеренгу впевнено стає Дмитро Павличко.

Про те, що видатний поет пише прозу, досі знали лише читачі деяких періодичних видань (і передовсім “Слова Просвіти”), де публікувалися його новели.

У Національному музеї літератури України відбулася презентація одразу трьох (!) нових книжок Д. Павличка: “Омела” (найсердитіша з його поетичних збірок, адже спрямована не тільки проти “омели москвичини”, зовнішньої агресії, а й проти внутрішньої гнилизни — егоїзму, байдужості, непослідовності, що доходить і до продажності, — того, що нищить ізсередини нашу націю й нашу державу), “Іван Франко” (літературознавчо-політологічне дослідження) і “Живиця”. Про останню, однаке, майже не було мови — можливо, тому, що для прочитання й головне — осмислення — потрібно більше часу, а може, тому, що стиль її виявився надто несподіваним, специфічним. Лише академік Микола Жулинський досвідченим оком помітив і відзначив оту саму стислість, за якою глибина і найвища напруга, сказав про художній текст, який зовні часто має вигляд спокійного спостереження, а насправді таїть величезну вибухову силу...

І справді, тут немає нудного приземленого переповідання певних подій, сірих буденних ситуацій, хоча значна частина (а може, й усі з них) вміщені у книзі “Живиця” творів заснована на реальних життєвих випадках. Деякі з тих сюжетів переграються зі сторінками “Спогадів” Д. Павличка — тих, що у трьох томах, і здебільшого оповідь у них ведеться від першої особи. І звучать у них часом не просто автобіографічні, а сповідальні нотки. Найдорожчі для письменника — образи його Батька і воїнів УПА, які вели нерівну боротьбу проти окупантів: і “коричневих”, і “червоних” (насправді прапори в цих останніх були однакові — червоні, лише “знак” відрізнявся).

То була шаслива ідея — вмістити до книжки два кіносценарії — “Сон” і “Захар Беркут”, адже ті фільми, що їх поставили режисери Володимир Денисенко та Леонід Осика, нині, по суті, невідомі. Втім, “Сон” — про молодого Тараса Шевченка, про викуп його з кріпацького стану (у головній ролі — Іван Михайлович) хоч іноді, хоч у Шевченкові дні показує телебачення. А “Захар Беркут” за повістю І. Франка й не з’являється ніде — і з тим справді треба щось робити — ніби нагадує факт публікації. Можливо, й помиляється Д. Павличко, твердячи у супровідній до останнього публікації: “Всевидище око орди радянських ідеологів і спецслужб не заприпитало в моїм сценарії натяку на схожість гасел світової комуністичної революції, в якій повинні бути знищені всі мови, нації, релігії, із гаслами великого Кагана Монголії і всього світу”. Мабуть-таки, запри-

митили, якщо фільм і тоді вже майже не дійшов до прокату.

Можливо, робота для кіно справила певний вплив на формування стилю Павличка-прозаїка — отієї самої стислості оповіді, зовнішньої її стриманості. Погляньмо хоч на деякі з його оповідань.

В оповіданні “На двох мостах” ідеться про дерев’яний місток із дитинства письменника над потічком Багадункою й про диво модерної техніки — міст Квінборо у Нью-Йорку, в кілометр завдовжки, в якого немає опор, а є консолі, що “начебто звисають із неба”. І про сивооголового чорношкірого “ангела-хоронителя”, який виходить на той міст рятувати потенційних самогубців, — під його опікою йшов мостом митець, “шукаючи захисту від болісних роздумів про своє життя”. Поняття ж “своє життя” то для нього і “прощання з воїнами Української Повстанської Армії, які йшли на весілля, знаючи, що там їх чекає смерть”, і тридцять двоє студентів, які загинули під Крутами, а серед них і сотенний УПА Спартан, який його в далекі роки Другої світової врятував (новела “Згаданий вірш”).

Деякі твори засновані на унікальних, інтригуючих випадках (ніби й не вигадані сюжети таких творів, як “Біла двадцятьої смереки”, “Сорочка”, “Бритва”, “Закаменований”), і вони є символічними, а в чомусь повчальними. Бачимо й сюжети фантастичні (“Ангел-хоронитель”, “Вовк”), у яких закладено глибоку філософську думку. Так, у коренево пов’язаному з легендами про опишків оповіданні “Дідова скрипка” у плетиві неймовірних подій пояснюється, чому скрипкою персонажі твору називають...сокиру: “Сокира і скрипка можуть порівнюватися, бо то є людські знаряддя. Сокира обороняє людину, але ж здатна і вбити її, а скрипка поводить ся точнісінько так із людською душею”.

Є тут і такі оповідання, що ніби на межі реальності й фантастики: “Саламандра”, “Хліб”, “Сон” (в останньому сон — про “незламного українця” — характеристика ніби й достатня для Павличкового читача — Кирила Осмака, а реальність — про “дівчину з тризубом на кофті”, в очах якої порожнеча...). У деяких — фантастичні психологічні повороти (“Сповідь”).

За тими художніми прийомами (які й не сприймаються як прийоми, а щось ніби природне в авторських почуттях і схильностях) — складні людські долі. Чимало з них пов’язані з воєнним минулим — з незабутніми трагічними ситуаціями (часто люди змушені приховувати свій зв’язок із підпільниками, з воїнами УПА, а інші — з Совітською армією, з лихої пам’яті НКВД). Форму історичної оповідки має новела “Руки”: сюжет, мабуть, не вигаданий, однаке виростає до рівня гротескної фантазмагрії, що таки й розігрувалася реально, у зв’язку зі смертю й похороном вождя, на якого “працювали мільйони невірників” на всіх рівнях: від компартійної верхівки до “недохудшеного нашого народу”.

Зворушлива лірична новела “Воронятко” — про сучасного нашого пораненого воїна і його коханця. (Загалом про наших сучасників-героїв Д. Павличко поки що пише переважно поезією).

В усіх прозових творах збірки “Живиця” головними, поряд із проблемою життя і смерті, є моральні



та психологічні проблеми: вірність і зрада, муки совісті за лихі вчинки і муки чистої душі за те, що не змогла когось порятувати, застерегти...

Не сказати б усе ж, попри зазначене, що стиль Павличка-прозаїка поетичний, метафоричний, барвистий. Радше — стримано-оповідний, як зазначено вище, так виглядає зовні. Найбільше вражають учинки персонажів, неймовірні ситуації. Хоча трапляються й інші варіанти. Як в оповіданні “Сон” — майже бароковий образ: “Берега поклав голову на сповідальниці, сльози з його очей скапували, як віск зі свічки, на церковну підлогу. Байрак (самодіяльний капелан — Л. М.) чекав обіч, поглядаючи його чорних очей підпалів дощечки у віконці сповідальниці. Осоловський (справжній священик — Л. М.) скрикнув: “Відхиліться, сповідальниці горить!” Береза відхилилася. Вогонь зник”. А ось рядки з новели “Сон”, де героєві сниться, що він у тюрмі: “Стіни, муровані з великоформатної коричневої цегли, підсуваються до мене, як живі. Якщо незмигаючи на них дивитись, починають усміхатись, і тут же обертаються на трикутні обличчя юрби дияволів”. А чого варте порівняння з уперем кагебіста — реального ніби чоловіка, в якого, коли він розкриває рота, починають швидко рости зуби! (Оповідання “Батько”).

Кожний твір у цій книжці викликає багато думок, неоднозначних почуттів...

Назву книзі дав цикл мікронovel “Живиця” — то, по суті, поезія у прозі. Своєрідні замальовки, в основі кожної певний символ.

“...Був я необережним. Грався із хлопцями у лози, опустил писанку (а в ній, зауважу, жила “душа чорнобриві дівчинки” — Л. М.), й вона розбилася. Із поламаного тонесенької шкаралущі вилетіла золота птаха і зникла у блакиті. Тепер, проходячи біля стелу, я здригаюся від неприязні до фальшивок. Та ж форма, ті ж орнаменти, але немає страху! — Л. М.), що ти за одну необачну мить можеш втратити радіощі, даровані тобі на все життя”.

Та ще сильніший (змістово насичений!) запис книжки — новелета № 1 — тут глибока філософська думка висловлена через розгорнуту метафору й водночас у ній змальована жива реальність, життєва правда. З неї фрагмент: “Живиця світила на чорній корі, мов надчленене гроно винограду. <...> З подивом я дивився, як вона червонястими краплинами мляво котиться вниз, а пізніше всупереч закону вітій повертається до порубаного місця, з якого вийшла, до рани, щоб затягнути її, зцілити деревину.

— А в людини є живиця?
— Є. Але то не кров, а те, що світить в душі й дає тобі дар мови. Твоя мати, рідна Земля, небеса, пісня — все, що ти любиш — твоя живиця.
— А вона може витекти?
— Може. Але вся з доброї людини не витече ніколи”.

Із дужого кореня Івана Корсака

1 лютого о 17:00 видавництво “Ярославів Вал” спільно з Національним музеєм літератури України запрошують на вечір пам’яті Івана Корсака та презентацію книжки “Із кореня дужого. Путівцями героїв історичних романів Івана Корсака” (збірка літературно-критичних статей).



У цьому виданні йдеться про героїв книжок відомого романіста Івана Корсака (1946—2017). Про героїв найвищої проби.

Вони повертаються у наш час з різних епох: воюють під Конотопом, як Юрій Немирич з Іваном Виговським; долають моря й безкраї степи, зневаживши всі небезпеки, як Григорій-Григор Орлик, задля прийдешнього своєї Батьківщини; духовно намагаються герої українських воїнів, як священик, генерал-хорунжий Павло Пашевський, проходячи з ними пішки тисячі кілометрів; тримають на тендітних жіночих плечах, як Ганна Барвінок, українську справу; сягають глибин науки та творять красу, як брати Тимошенки; першими да-

ють креслення Панамського каналу, як Михайло Скибицький, чи трасу для польоту на місяць, як Олександр Шаргей; роблять визначний внесок у високі технології і стають співавторами атомної бомби, як Георгій Кістяківський; докладаючи надлюдських зусиль у неймовірно драматичній ситуації, власною долею боронять свій люд, як Тарас Бульба-Боровець чи Павло Шандрук.

Про те, як Іванові Корсаку вдалося це втілити у своїх творах, розмірковують наші неординарні сучасники.

Запрошені до участі:

— актори: Олексій БОГДАНОВИЧ, Наталя КОЛОМІЄЦЬ;

— письменники: Володимир ПАНЧЕНКО, Петро КРАЛЮК, Любов ГОЛОТА, Валерій ГУЖВА, Сергій КОЗАК, Сергій ГРАБАР, Павло ЩИРИЦЯ;

— науковці: Павло ГРИЦЕНКО, Дмитро СТЕПОВИК, Микола ГРИГОРЧУК, Сидір КІРАЛЬ.

— спеціальні гості: Микола БЕРДНИК, Михайло ВАТУЛЯК, Віктор КОРСАК.

Ведучий: МИХАЙЛО СЛАБОШПИЦЬКИЙ.

Адреса: вул. Б. Хмельницького, 11 (метро “Театральна”).

Вхід вільний і бажаний!

Засновано літературну премію імені Івана Корсака

На пошанування пам’яті Івана Корсака, а також із метою піднесення в Україні популярності творів історичної тематики й заохочення авторів тих творів, які стали яскравими художніми здобутками, родина Івана Корсака та видавництво “Ярославів Вал” заснували Літературну премію імені Івана Корсака.

Премія заснована для відзначення найкращого українського історичного роману чи повісті, присвячених винятково історії України. Твір повинен бути написаний на високому художньому рівні і мати позитивні відгуки в пресі й добрий читацький розголос, а також — має бути опублікований у періодиці не пізніше ніж за три роки до подачі його на конкурс для здобуття премії. До конкурсу на здобуття премії не приймаються твори, відзначені іншими преміями, а також рукописи чи електронні варіанти текстів.

Висувати твори на здобуття премії можуть обласні відділення та Національна спілка письменників, а також ВУТ “Просвіта”. Право номінувати твори на здобуття премії мають також чле-

ни журі. Висунення творів на здобуття премії оголошується в ЗМІ з 1 червня і завершується 25 серпня. Члени журі не можуть номінуватися на здобуття премії. Премію вручатимуть щорічно до дня народження письменника 15 вересня в Національному музеї літератури України за участі літературної громадськості та ЗМІ. Лауреат одержує диплом, медаль, а також грошову винагороду в сумі 50 000 гривень.

Журі літературної премії імені Корсака очолив відомий літературознавець і директор видавництва “Ярославів Вал” Михайло Слабошпицький, його заступником став прозаїк і головний редактор часопису “Кур’єр Кривбасу” Григорій Гусейнов.

Прес-служба видавництва “Ярославів Вал”



Різдво з «Просвітою»

Ольга БРЕСЛАВСЬКА,
просвітянка

Василь Глаголок, голова Коломийської “Просвіти”, взяв на себе відповідальність за організацію різдвяних вакацій для двох десятків школярів із донецької Костянтинівки.

“Було непросто”, — зізнається пан Василь. — “Я взяв на себе всі організаційні моменти. Звичайно, на початках були труднощі. Проте всі, до кого я звертався по підтримку, йшли мені назустріч, і в результаті все вдалося, діти задоволені. Приємно, що всі 25 учасників заїзду святкували Святвечір і Різдво у теплих домиках зі світлими родинами, з котрими ділили кутю, колядували та віншували. Висловлюю вдячність В. М. Футулуйчуку, директору Інституту управління природними ресурсами та членові Правління Коломийської “Просвіти”, що координував поселення у родині 10 осіб із групи в с. Княздів та прийняв ще двох до себе в родину. Двох дітей узяла родина учасників Євромайдану із с. Велика Кам’янка, ще трьох — сім’я з с. Раківчик. Шістьох гостей прийняла родина із с. Саджавка. Двох вчителів із групи взяли до себе Володимир та Алла Христафулові. Окрема вдячність народному депутату України Олександру Шевченку за організацію дозвілля у ТК “Буковель”.

За сприяння голови обласної “Просвіти” Степана Волковецького, заступника голови облдержадміністрації Ігоря Пасічника та директора Департаменту освіти і науки облдержадміністрації Віктора Кімаковича групу дітей по-

селили у Печеніжинській школі-інтернаті, директор якої — Жанна Дмитрівна Ковалюк — дуже радо і дбайливо заопікувалася гостями.

Перевезення в Коломию взяла на себе громада Печеніжинської ОТГ, надавши автобус, а теплу першу зустріч із концертом та колядою організувала М. М. Маївська, директор печеніжинської музичної школи та керівник хору Братства ОУН—УПА. Дітей навчали колядок, гри на музичних інструментах та частували солодощами, аби цей короткий різдвяний час вони провели радісно та гамірно.

Начальники відділів освіти М. Т. Яворський та культури — С. С. Якубенко посприяли комфортному перебуванню гостей зі сходу на теренах Печеніжинської ОТГ.

Великою приємністю для дітей та їхніх наставників була поїздка у Яремче та “Буковель”, яку забезпечив транспортом начальник управління освіти Коломийської міської ради Л. Б. Бордун.

Директор Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття Ярослава Ткачук організувала дітям екскурсію. Гості відвідали Музей писанки, пам’ятники Шевченкові та Франкові, обійшли з екскурсією Коломию і колядували по хатах за традицією і несподівано для себе отримували від господарів “винагороду”.

Перебування дітей із Костянтинівки на Коломийщині з 4 до 8 січня було таким насиченим, що годі й уявити.

Зразу по приїзді до Івано-Франківська делегацію зустріли молоді просвітяни на чолі з в. о.

голови обласної “Просвіти” Михайлом Січкою, які провели дітей на екскурсію до Музею визвольної боротьби.

А перед від’їздом на схід делегація провела ще кілька годин у Івано-Франківську. Михайло Січка разом із головою осередку “Просвіти” в ПНУ ім. В. Стефаніка Євгеном Бараном та кількома хлопцями-студентами активно опікувалися дітьми. “Хоч погода трохи зіпсувала загальний настрій, але ми встигли пройтися з дітьми вечірнім містом, відвідати різдвяний ярмарок, бастион”, — розповідає М. Січка. І додає: “У “Просвіті” наші гості мали змогу відвідати Музей народної шани Т. Шевченка та поспілкуватися з головою обласної “Просвіти” Степаном Волковецьким, дізнатися з перших уст, чим займається “Просвіта” Прикарпаття. Їх зустріли гарною колядою Руслана Денга та гурт “Просвітяночки”, імпровізований концерт влаштував етнографічний гурт “Просвіта — Світовид”. Діти набралися гарних вражень і їм буде про що розповісти одноліткам у рідному місті”.

А ще діти написали відгуки про перебування на Прикарпатті. Ці щирі рядочки — їхні враження, а для просвітянської родини це гарні спогади про добру справу.

Їхні спогади — це вже навіть не спогади, а щире відчуття приязні, любові й щедрості від людей, котрі зустріли їх з обіймами. Це емоції, що не забуваються. Це причина, щоб повернутися.

У с-щі Печеніжин мені сподобалося в музичній школі, де для нас грали на народних музичних ін-



струментах учні й вчителі. Співали з ними колядки. У Коломиї відвідали найбільший у Європі храм. На Святвечір перші мої враження були чудові, коли я побачила родину, яка тепло нас зустріла. Після знайомства допомагала готуватися до Святої вечері. У них були дуже незвичайні страви, не такі, як у нас. В неділю ми пішли до церкви, де справді відчували дух Різдва.

Вікторія Гречуха

Ці канікули були насичені, захопливі, неперевершені. Дякую всім причетним за це свято у моєму житті.

Богдан Павлов

Ми обов’язково приїдемо ще та чекаємо вас до нас у гості. Все буде файно!

Поліна Кантур

Найбільше мене здивувало те, як вони (родина) святкують Різдво — спочатку моляться, а потім сідають до столу, коли зійде перша зоря. Мене вразили їхні традиції. І окремо хочу висловити подяку Василю Петровичу Глаголоку за те, що він створив мені таку різдвяну казку.

Ганна Куваєва

Хочу сказати, що я закохався... Ці гори, красивида та люди з безмежною добротою змушують моє серце битися частіше. Я дуже вдячний організаторам, що вони дали мені змогу поспілкуватися з доброзичливими та гостинними людьми. Дуже завдячую тим людям, які роблять добро, тому що це надважливо для кожного з нас — людей зі Східної України. Україна — прекрасна незламна країна, сповнена чудовими, добрими й талановитими людьми. Дякую вам, що даєте змогу всім дітям зрозуміти це! Вірте в себе і в нашу Батьківщину!

Олексій Чалий

У Карпатах сніжно, казково, як в іншому вимірі. Тут інші люди, інші звичаї. Я ще ніколи не бачила людей, які настільки полюбують життям і все, що вони роблять.

Софія Косейняєва

Коли ввечері ми пішли колядувати — я відчула магію Різдва.

Хочу подякувати Василю Петровичу та його команді за таку дивовижну подорож на Прикарпаття.

Дар’я Житнікова

Я у захваті від Івано-Франківська і всім раджу завітати у цей мальовничий куточок України. Поїздка подарувала мені купу емоцій, адже я ніколи не святкував ТАК Різдва!

Артем Коваленко

Організовано все на вищому рівні. Окремо хочу подякувати нашому провідникові Василю Петровичу Глаголоку. Це окрема історія, як людина займається улюбленою справою. Словом, молодець!

Д. Бабін

У перший день у нас була екскурсія музеєм. Увечері відвідали музичну школу. Нам дуже сподобалося, нас тепло привітали. Ми послушали музику на народних інструментах і самі спробували на них пограти. Наступного дня поїхали в “Буковель”, каталися на канатній дорозі. Дуже гарно провели час. Ще ми відвідали музей “Писанка” і подивилися на Коломию. А потім нас запросили в сім’ї, де було дуже цікаво. У кожній сім’ї свої традиції. У селі Саджавка молодята всі гроші збирають на дім. Увечері ми всі пішли колядувати. Співали колядку “Добрий вечір тобі, пане...” і занурилися у різдвяні свята.

Це найкращі канікули в моєму житті. Я отримав задоволення від цієї подорожі і мрію завітати сюди ще.

Євген Зікунов

Мені дуже сподобалася поїздка в Західну Україну. Нам показали красиві старовинні міста. Ми спілкувалися зі щирими людьми. Жили у школі-інтернаті, за що дуже вдячна організаторам, бо саме спільне проживання зробило нас командою.

Особливо мені запам’ятався Святвечір у колі моєї нової родини. Вони ознайомили мене з усіма різдвяними традиціями і допомогли відчувати себе як у власному домі. Ми готували дванадцять страв, пили узвар, їли кутю, а найголовніше — розмовляли. Про життя, про свята, про родину.

Не мені вразила музична школа. Я, як людина творча, яка відвідує музичну школу протягом десяти років, можу сказати, що таких шкіл треба ще пошукати. Директорка перебуває в гармонії з дітьми, між ними нібито існує якийсь космічний зв’язок. У них такі теплі стосунки, що будь-який керівник позаздрить.

Такий відпочинок для мене — це море позитивних вражень від побаченого й почутого. Поїздка була дуже цікавою. Дякую за цікаві й повчальні поїздки, за незабутні спогади, які подарували мені.

Аріна Маслово

І таких щирих зізнань, вражень, нових відчуттів на десятиках сторінок. І це лише штрихи до тієї великої справи, яку вершить “Просвіта” в утвердженні української України не лише в усвідомленні суспільного загалу, а в душі кожного українця. Сходу. Заходу. Півночі. Півдня. Столиці.



Оля БОЙЧУК

У неділю 14 січня на Старий новий рік Народний Дім “Просвіта” прийняв у своїх стінах понад 15 громадських організацій. Програму вечора вже традиційно підготувала та провела завідувач культурно-масової роботи Михайлина Боднар. Присутні слухали колядки у виконанні Н. Самборської, А. Фущетя, колективів “Гроно калини”, “Пшеничне перевесло”, “Церковні

“Різдво у “Просвіті” — своєрідне постріздяне просвітянське дійство, що цьогоріч уже вшосте збирає за спільною колядою та частуванням усі громадські організації, які активно співпрацюють з “Просвітою” і сповідують спільні цінності.

дзвони”, “Смерічка”, “Світовид”. Дарували свою творчість і діти — учні музичних шкіл № 1 та №2, дитячий хор “Дзвони серця” та учасники Клубу обдарованої дитини НД “Просвіта” — Н. Павлюк і візитівка чи не кожної новорічно-різдвяної сцени міста — ансамбль “Просвітяночки”.

З привітальним словом радо виступили мер міста Руслан Марцінків та голова обласної “Просвіти” Степан Волковецький, які відзначили гарну традицію збиратися громадою, вшановувати християнські традиції, обмінюватися щирими віншуваннями, аби у мирі та злагоді прожити рік.

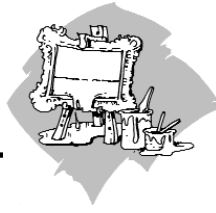
Приводом для вітального слова стало й свято Василя Великого,

усіх присутніх іменинників привітав в. о. голови Михайло Січка та голова МО “Просвіта” Василь Бойко.

Розрадила і втішила присутніх і коляда від гостей свята поважного віку — Союзу українок, Братства ОУН-УПА та Товариства політ’язнів і репресованих. Пролунали слова вдячності С. Волковецькому за підтримку і гуртування “Просвітою” усіх українців від ГО “Українці Донбасу і Криму”.

З ініціативи Зіновія Кияка впродовж усього заходу до спільної коляди запрошували В. Поліщук та Р. Пасічнюк. Чудесне суглолося захопило присутніх, а спільні гучні колядки звучали, як відгомін незламного духу і сили єдності українства.





Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Відродження історичного малярства

У виставкових залах Центрального будинку художника НСХУ відкрили восьму Всеукраїнську бієнале мистецтва історичного жанру “Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників”, присвячену 100-річчю проголошення незалежності Української Народної Республіки.



Олександр Мельник

— Мета виставки — відродження історичного жанру, показ правдивої історії українського народу. На виставці представлені твори художників із багатьох міст України. Серед авторів класики, яких уже немає, і сучасні художники, також бере участь молоді. Хотів би подякувати засновнику, автору і куратору цього проекту — Олександр Мельнику, який проводить значну роботу, — зазначив, відкриваючи виставку, голова НСХУ Володимир Чепелик.

— Про кожну картину можна сказати, що це — моє. Це моя історія, мої спогади. Павло Скоропадський, портрет якого представлений на виставці, — це велика людина, гетьман Української держави, створив Академію, дбав про університети. Але він оглядався на Москву, його оточили російські генерали. Врешті, гетьман зрозумів, що не може нічого зробити. І ми сьогодні наче готові будувати нашу державу, але постійно обертаємося на Москву. Не розумію, чому на виставці немає міністра культури України, де члени Уряду, народні депутати України?

Всі наші великі письменники завжди були попереду свого народу. Вони й зараз попереду. Вклоняюся усім нашим митцям, всім людям, які прийшли сьогодні на виставку. Я хочу, щоб усі ми були націоналістами, як Іван

зовсім не підтримує українське образотворче мистецтво. Останні закупівлі картин для музеїв були ще за часів президентства Віктора Ющенка. Сьогодні існує програма з відродження українського кіно, на яку виділяють мільйони гривень. Тут таких грошей не потрібно. Картини коштують по кілька тисяч гривень. У державному масштабі це ніщо. Потрібна

жовної підтримки, — підкреслив куратор виставки Олександр Мельник.

— Я радію, що наше українське образотворче мистецтво, попри всі проблеми, живе і розвивається. Ця виставка — явище унікальне. Я об'їздив майже всю Європу — від Норвегії до Італії, від Франції до Болгарії. Таких чудових митців, як в Україні, сьогодні в Європі немає. Особливо мене радує відродження історичного малярства.

Нині питання нашої національної ідентичності стоїть на рівні національної безпеки. Чуємо чимало голосів, особливо зі сходу, що української нації немає, що це не наша історія. Але виставка заперече всі ці голоси. Основа будь-якого мистецтва — людина. Тут представлена більшість людиноцентристських творів. Мене особливо вразила серія портретів українських гетьманів Наталії Павлушенко. Це значний внесок у сучасний український історичний живопис.

Окрема подяка Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури та Львівській національній академії мистецтв, — зазначив доктор мистецтвознавства Дмитро Степовик.

— У ці дні ми відзначаємо 100-річчя проголошення IV універсалу Центральної Ради, сторіччя незалежності України. Сьогодні мало хто знає про цю важливу дату в історії нашої державності. Якщо запитати у перехожих на Хрещатику, що таке 22 січня, то 9 з 10 відповість, що це День Соборності України. Але не було б ніякої Соборності, якби на рік раніше цього самого дня не було проголошено державну незалежність УНР.

1992 року останній Президент УНР в екзилі Микола Плав'юк прийшов до Києва й урочисто передав свої повноваження демократично обраному Президенту України Леоніду Кравчуку й демократично обраному парламенту. Тоді виголосили заяву, що незалежна Україна є правонаступницею УНР. На жаль, Верховна Рада України досі не підтвердила цю заяву відповідним державним актом. Виникає запитання — Україна є правонаступницею вільної Української держави, заснованої Центральною Радою під керівництвом Михайла Грушевського, чи Української Радянської Соціалістич-



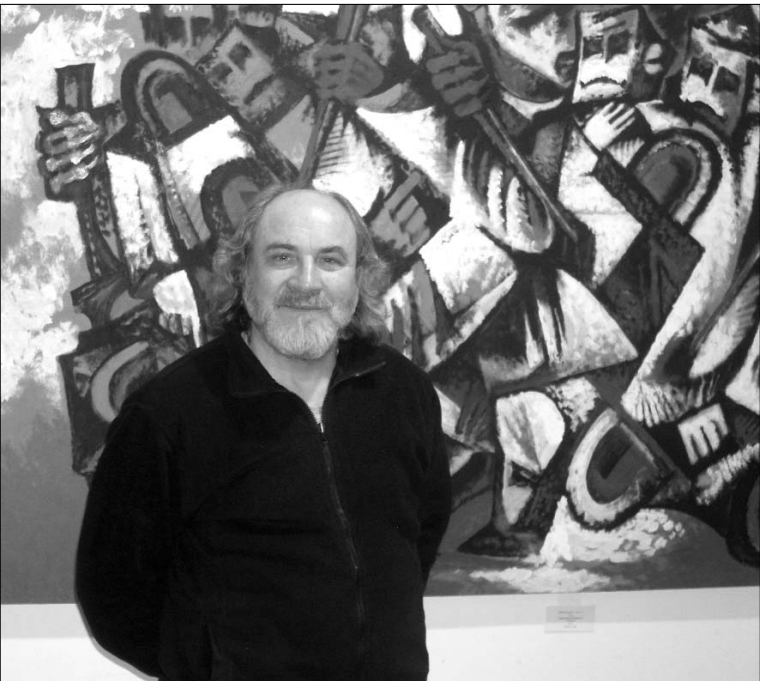
Анатолій Куш

ної Республіки? Напевне, ясність у це питання внесе вже новий український парламент, — підкреслив відомий український правозахисник-шістдесятник Олександр Шевченко.

Народний художник України Богдан Ткачик із Тернополя представив на бієнале портрет Михайла Бойчука, який намалював ще 1982 року до сторіччя від дня народження митця. Ця картина — перший портрет М. Бойчука. Нині робота зберігається у Тернопільському художньому музеї, і автор спеціально взяв її для виставки. На другій картині “За-

Майдані Незалежності, який так і не був завершений. Поруч проєкт пам'ятника Івану Мазепі у Києві. Цей пам'ятник мав поставити у столиці ще 2009 року. Митець виграв конкурс, але задум так і не вдалося втілити у життя. Така ж доля чекала і на пам'ятник Петру Могили.

Автобіографічний характер мають полотна народної художниці України Віри Барінової-Кулеби. На одному зображено події 1940 року, коли родина пані Віри змушена була залишити рідний хутір і переселитися в село ближче до колгоспу. На другому —



Валерій Франчук

Франко. Він ніколи не махав рукою на наших сусідів, не звинувачував ні поляків, ні москалів, а звинувачував свій рідний народ, у якого в усі часи було безліч прислужників-чужинців.

Дуже хочу, аби на цю виставку прийшли Президент і Прем'єр-міністр зі своїми дружинами. Нехай подивляться, тут є що показати, — наголосив відомий український письменник, Герой України Дмитро Павличко. Також Дмитро Васильович розповів про збір коштів на спорудження пам'ятника Івану Франку у Києві, особливу увагу звернув на важливість збереження рідної мови.

— Сьогодні точиться багато розмов, чи потрібна Спілка художників України, адже на Заході її аналогів немає. Але ця виставка засвідчує, настільки вона нам потрібна. Якби не було цих прекрасних виставкових залів, то бієнале не відбулася. Ми повинні триматися і підтримувати її. Адже Спілка — це всі ми, художники.

Вдячний усім митцям, які завітали на виставку з різних регіонів України і привезли сюди свої твори. Повірте, це було зробити дуже непросто. На жаль, державна

програма Міністерства культури з відродження образотворчого мистецтва. Треба, щоб такі картини, які представлені на виставці, поповнювали українські музеї. І сьогодні деякі картини закуповуються до музеїв завдяки підтримці спонсорів. Але це краплина в морі. Тут не обійтися без дер-



Богдан Ткачик



Віра Барінова-Кулеба

повіт патріарха” зображені всі патріархи Української Греко-Католицької Церкви від Андрія Шептицького (хоча й не був патріархом, але його вважають батьком церкви) до Святослава Шевчука. А робота “Колесо історії України” показує передісторію Майдану, починаючи з козацької доби. Тут поряд із козаками зображено воїнів Небесної Сотні.

Лауреат Шевченківської премії Валерій Франчук презентував на виставці свій новий триптих “Майдан. Революція гідності”. Ліва сторона роботи — це мирна хода, центр — “беркутівці”, права сторона — спротив. Полотно значно відрізняється від попередніх робіт художника. Бачимо зовсім інше ставлення до композиційного відбору. Автор ставить дві-три фігури, які виконують завдання композиційної побудови картини і в той же час підтримують ліву і праву сторони.

Дійсний член Академії мистецтв України Анатолій Куш знайомить зі своєю скульптурною композицією “Три державності”, що є деталями пам'ятника на

“Синок, ходи сам”, зображена мати художниці і її брат.

Відома сучасна художниця Марина Соченко зобразила у своїх роботах діячів УНР. Мета цієї добірки, аби люди краще пізнали цей непростий період української історії. Серед представлених історичних осіб — композитор Микола Леонтович, меценат Євген Чикаленко, педагог Софія Русова, академік Сергій Єфремов, філософ Дмитро Донцов та інші.

Також глядачі мають можливість побачити твори майстрів-класиків, які вже відійшли від нас: Валентина Задорожного, Веніаміна Кушніра, Миколи Стороженка, Володимира Федька, Олександра Івахненка. Подали на виставку нові твори і знані майстри сьогодення Василь Чебаник, Андрій Ментух, Василь Гурін, Віктор Ковтун, Володимир Пасівенко, Петро Малишко, Микола Білик, Володимир Кабаченко та багато інших. Своє бачення історії рідного народу демонструє молоде покоління митців, студенти мистецьких вишів України.



“Відбувся концерт Національного заслуженого академічного ансамблю танцю ім. П. Вірського, присвячений 80-річчю створення колективу”.



Мирослав ВАНТУХ: «У нас найкращі танцюристи у світі»

У Національному палаці мистецтв “Україна” відбувся концерт Національного заслуженого академічного ансамблю танцю ім. П. Вірського, присвячений 80-річчю створення цього ушлявленого колективу. Про минуле й сьогоднішня Ансамблю наша розмова з Генеральним директором — художнім керівником, головою Національної хореографічної спілки України Мирославом Вантухом.

— *Мирославе Михайловичу, як доля звела Вас з Ансамблем Вірського?*

— Свого часу я жив і працював у Львові. Тут 1964 року створив ансамбль “Юність”. А наступного року до Львова приїхав Павло Вірський. Він був у нас на репетиції. Я показав йому чотири наших нових номери. Він подякував.

Ще через два роки у Жовтневому палаці столиці відбувався потужний конкурс, присвячений 50-літтю Радянської влади. І П. Вірський був головою журі цього конкурсу. Тоді я вперше привіз свій колектив до Києва. Після виступу нашого ансамблю мене покликали до Павла Павловича. Він мене упізнав. І сказав хореографам, які були поруч: “Ви всі плясуні, а він (на мене) танцює. Вчіться у нього культури танцю”.

Після цього Ансамбль Вірського їздив у Москву, де виступав у Кремлівському палаці в рамках днів України. На цей концерт запросили і нас. Виступили досить успішно, після цього у нас зав’язалися теплі стосунки, які тривали до смерті Павла Вірського 1975 року.

Через три місяці після смерті Павла Павловича мене покликав міністр культури України Олексій Романовський. “Ми тут думали-гадали і зійшлися на твоїй кандидатурі, щоб ти прийняв Ансамбль Вірського”, — мовив міністр. Я кажу: “Олексію Корнійовичу, для чого мені їхати в Київ. По-перше, я цього не хочу, а по-друге, — після Вірського боюся йти туди працювати. Я не хочу ходити по Києву з опущеною головою. У столиці є балетмейстери, а мені треба кидати Львів. У цьому місті я створив з нуля колектив, з яким уже встиг зробити три програми”. Так мені вдалося ще на 5 років залишитися у Львові. Але потім питання постало знову.

Я переїхав до Києва і працюю тут уже 38 років.

До цього я майже 20 років працював у Львові. Мав гарячий характер, робив помилки. Але за весь цей час ніхто не написав на мене жодної анонімки. А в Києві вже через три місяці з’явилася перша. Мене викликав заввідділу

культури ЦК Борис Іваненко. Дав прочитати цю анонімку. Там писалося, що я бандерівець, націоналіст, бо розмовляю українською мовою. А в ансамблі працюють представники різних національностей. До того ж, що я нездара. “Борисе Васильовичу, я живу в Україні чи де?” — запитав я. “Ти ж розумієш, що російська мова державна?” — сказав Б. Іваненко. На що я відповів, що українець, думаю українською і мені бракує російських слів, аби проводити репетиції. І якщо не влаштує такий керівник, то напишу заяву і поїду назад до Львова. Після того на мене ще писали багато анонімок, в яких не було жодного слова правди. Але я все те пережив.

Коли впала “залізна завеса”, а на той час нашим артистам платили мало, два склади Ансамблю виїхали до США, Канади, інших країн. Думав, що не переживу того, що при мені розвалюється славетний колектив, створений Павлом Вірським. На щастя, ми вистояли. Нас визнала не лише Україна, а й весь світ.

— *Часто буваєте на гастролях?*



— Ми побували у 80 країнах, у деяких із них по 20—30 разів. Думаю, що це достойний показник. На всіх континентах, на всіх концертах я не бачив жодного вільного місця. Наприкінці кожного концерту зал аплодував стоячи, а я в цей час перебуваю за лаштунками і в мене сльози на очах від гордості за свою культуру, за свій народ. Мені неодноразово пропонували залишитися за кордоном. Але я завжди відмовлявся і ніколи не шкодував.

Двічі на наших концертах була королева Англії, а потім прийшла у Букінгемському палаці. Королева Данії прийшла до нас за куліси лише з одним охоронцем, а наступного дня запросила Ансамбль до свого палацу. Наш концерт відвідав Жак Ширак, який тоді був президентом Франції.

Принц Альберт із Монако тричі прислав за нами літак. Ми давали концерт під час відкриття чемпіонату світу з настільного тенісу в цій країні. Після цього до мене підійшов міністр культури Монако і сказав, що кличе принц Альберт. Принц обійняв мене і мовив: “Ось бачиш, у цьому залі вдруге стоять ці сіті мільйонери і мільярдери. Вперше вони стояли, коли співав Лучано Паваротті. Я знаю, що в Україні економічні негаразди, але у Вашого народу така висока культура, тому він обов’язково здолає всі труднощі”.

У США побували одинадцять разів. Разом це складає 3 роки і 2 місяці, виступали у найбільших і малих містах країни.

Особливо запам’яталися гастролі до Китаю. На наш виступ до оперного театру прийшов Ден Сяопін з усім Політбюро. Після концерту ми з ним майже годину пили чай. Весь цей час він висловлював захоплення Ансамблем. Взагалі ж тоді ми гастролювали цією країною півроку і таких поїздок було кілька.

Про нас часто пише закордонна преса. Зокрема такі авто-

Україна, підіть і подивіться Ансамбль Вірського. Ви ніколи не пошкодуєте.

Всі знають, що Франція — мекка балетного мистецтва. Французи пишуться тим, що балет пішов саме з цієї країни. Сім років поспіль ми по 10—12 разів виступали у Конгрес-залі Парижа. І завжди нас дуже довго не хотіли відпускати зі сцени. А журналіст Рене Сервін, який до цього майже завжди всіх критикував, опублікував про нас статтю “Осяйна мрія”, в якій написав: “Таку ідеальну в усьому прог-

ритетні видання, як “The New York Times”, “The Washington Post”, “Le Figaro”. Журналіст Ліза Трамер писала, що якщо Ансамбль Вірського назвати професіоналами, то це їх образить. Вони танцюють так, що навіть глухий, який не чує, і сліпий, який не бачить, аплодують до болю в долонях. І хто не знає, що таке

раму, яку показує Ансамбль Вірського, парижани можуть побачити раз в 10 або 20 років”.

Зазначу, що на закордонні поїздки Україна не виділяє жодної копійки, навпаки — ми заробляємо для держави.

— *Чим запам’ятався 2017 рік?*

— Перевиконали фінансовий план. При завданні 1 млн 800 тис. грн заробили 4,5 млн. Треба було дати 75 концертів, а дали 86. Побували на гастролях у Франції і Польщі. Підготували 5 нових постановок. Три з них показали у 2017 році, а дві вперше представимо публіці в цьому.

Уже в березні їдемо в Угорщину, Чехію, Словаччину, а у квітні — до Кувейту, де відбудуться заходи, присвячені 25-річчю встановлення дипломатичних відносин України з цією державою.

— *Напевне, вистачає і проблем?*

— За 26 років незалежності Ансамбль не отримав від держави жодної копійки ні на голку, ні на нитку. А сьогодні, щоб пошити один костюм потрібно більше 4000 грн. А таких костюмів для танцю треба 25—30. Чоботи коштують 1,5—2 тис. грн, а якщо гастролі інтенсивні, то через 3 місяці треба міняти взуття.

Завжди згадую свого батька, який, як і тисячі українців, мріяв про той час, коли Україна стане незалежною. Я ніколи не сприй-



мав того, що чиновникам із московських кабінетів було видніше, що нам робити тут, в Україні. Але було й багато такого, чого нам бракує зараз. Особливо це стосується гастрольно-концертної діяльності. Раніше був “Укрконцерт”, який планував гастролі. Тепер цими гастрольями займаємося самі. Це непросто, але не сидимо склавши рук. Готові день і ніч працювати заради України й української культури.

На жаль, не радує телебачення. Чи часто там можна побачити українську культуру, скажімо, Хор Верьовки чи Ансамбль Вірського? Може, хіба що раз на рік. Згадайте останні новорічні телепрограми, майже все було російське, українські артисти співали російською мовою. Сьогодні народ відривають від своєї культури, а артистів від свого народу.

Ми говоримо про духовну культуру. А що таке духовна культура? Її не покладаш на ваги, не скажеш, скільки коштує духовність людини, бо вона безцінна. Культура й освіта роблять людину духовною. Якщо ми відмовимося від усього свого, від рідної мови, то хто ми тоді будемо? Ми повинні входити в Європу зі своїм обличчям, своїми досягненнями. У нас є українська пісня, український танець, український театр. Слова Шевченка “І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь” були й будуть актуальними. Бо хто нас поважатиме, якщо ми не знатимемо, хто ми, де наше коріння, батьківський поріг.

— *Кілька слів про виступ Ансамблю, який нещодавно відбувся у Національному палаці мистецтв “Україна”?*

— Кожен концерт для нас надзвичайно важливий. Найбільша цінність для кожного творчого колективу — оплески, довіра народу до своєї духовної культури. Торік у Палаці “Україна” ми дали чотири концерти. Завжди були аншлаги. У людей немає грошей, але все одно маємо повні зали.

Під час концерту представили новий номер “У мирі і злагоді” в моїй постановці, де Україна об’єднує всіх і підіймає гілку миру й добра. Дуже цікавий номер “Вербунк” підготували наші артисти. Даниною пам’яті видатному хореографу Павлу Вірському стало поновлення його постановок “Ляльки” і “Київські парубки”. Велика творчість Павла Павловича завжди актуальна. Приміром, існують тисячі гопаків, я сам їх зробив не менше десяти. Але гопак, який поставив П. Вірський, став хрестоматійним. Цей танець танцюють у Грузії, Молдові, Росії, багатьох інших країнах, знаний він навіть в Африці. Гопак заслуговує того, щоб його шанували увесь світ. Як голова Національної хореографічної спілки, я подав пропозицію, аби ЮНЕСКО визнало цей танець як досягнення світової культури.

— *Крім активної концертної діяльності Ваш ансамбль виховує нове покоління артистів.*

— Наше завдання шукати і виховувати таланти. Ансамбль Вірського єдиний має триступеневу освіту — школа, студія і ансамбль. Школу разом із дружиною ми створили 26 років тому, а студія існує вже 60. Набираємо діточок із 6 років. Усього в нас навчається до 200 учнів. Вони перебувають у цих стінах 10 років і

виростають справжніми патріотами своєї країни. Ми вчимо дітей не тільки танцювати, а й жити. І жити чесно.

Уже 15 років проводимо конкурс ім. П. Вірського. А будь-який конкурс — це збереження і розвиток української хореографічної культури.

— *Масте чимало відзнак і нагород. Наскільки вони важливі для артиста?*

— Я ніколи і ні в кого не попросив для себе жодної грамоти. Але, напевне, Богу було потрібно, аби люди й керівники бачили та відзначали мою працю. Безперечно, я надзвичайно вдячний за високі відзнаки — Герой України, лауреат Шевченківської премії, професор, академік, почесний громадянин м. Києва та інші. Не вихваляюся ніякими регаліями, живу чесно і хочу, щоб так жили всі.

Буваю суворий, але шаную свій колектив і роблю все для того, аби артисти були задоволені роботою. І щоб вони відчували подяку народу за свою пекельну працю. Ціную людей, які приходять на наші концерти і вчу цього своїх артистів. Не втомлююсь їм повторювати: “Поважайте свого глядача і завжди дивуйте його своєю творчістю, своїм талантом, любов’ю до своєї матері — Батьківщини”.

За час роботи в Ансамблі пережив 25 міністрів культури. Керівники змінюються, а мистецтво — вічне. Ми служимо українському народові й українській культурі. Я в Україну вірив, вірю і задля неї працюватиму до останнього свого подиху.

— *Діти продовжують Вашу справу?*

— Ще в Радянському Союзі було багато династій артистів, майстрів циркового мистецтва і т. ін. І це прекрасно. Поруч зі мною моя дружина, син, дочка, зять, онучка. Звичайно, не можу цим не пишатися. Але виявляється, що раз я Генеральний директор, то не можна, щоб зі мною в одному колективі працювали близькі родичі. З цього приводу мене викликали в антикорупційний комітет. Але ж мої близькі не мають стосунку до фінансів, то яка ж тут корупція?

— *Над чим ще будете працювати 2018 року?*

— Ставитиму “Буковинську сюїту”. Вона складатиметься з 3 номерів: чоловічий, жіночий і загальний святковий танець. Щоб поставити таку програму, треба досконало знати звичаї, традиції, обряди українського народу, народно-поетичну творчість, лексику різних регіонів. Це дуже велика наука — український танець. Ми маємо багатий фольклор, і був би великий гріх перед людьми, якби ми його не зберегли. Багато вже зроблено, багато ще можна зробити, якщо ти любиш свою справу і живеш нею.

Також поставимо чоловічі танці “Колушарі” і “Аркан”, карпатський жіночий танець. Далі — зимові ігри “Метелиця”. А взагалі у нашому репертуарі більше 50 постановок. У нас є що показувати. Домовилися з французьким імпресаріо, що повеземо в Париж три програми, а це 45 номерів. У нас найкращі танцюристи. Ми готуємо виконавців для всієї України і світу.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО



Георгій ЛУК’ЯНЧУК
Фото автора

Картини з соломки

У Меморіальному будинку-музеї Тараса Шевченка працює виставка картин із соломки учнів Овруцької Малої академії народних мистецтв та ремесел, що на Житомирщині.

На виставці представлені панорамно-об’ємні композиції, створені власноруч Миколою Климовичем та вихованцями академії за його ескізами. У роботах — звернення до народної творчості, історичного минулого древлянського краю часів Київської Русі. Роботи художника із Овруча

побували на престижних всеукраїнських виставках та за кордоном: у Греції, США, Італії, Іспанії, Лівії.

На фото — Микола Климович та його учні на відкритті виставки мистецьких творів Овруцької Малої академії народних мистецтв

Крізь життя — з іскрою гончарського таланту

Жанна НЕВКРИТА,
інформаційна служба Національного музею-заповідника українського гончарства
Фото Тараса ПОШИВАЙЛА

Розалія Чабаненко народилася в Дніпропетровську, але її творчий талант розкрився саме в Опішному. За прикладом рідних, здобула технічну освіту, опанувала кілька робітничих та інженерних професій, однак бажання власної творчості непокірно бунтувало. Невдала спроба вступити на навчання до Ленінграда компенсувалася здобуттям вагомих художніх навичок у Харківському художньо-промисловому інституті. Розалія Трохимівна разом із чоловіком переїхала в Опішне 1973 року. Добрі порадики — подружжя Гаврило та Явдоха Пошивайли, а також перші вчителі — гончарі Сергій Яценко, Іван Порохівник — посприяли розкві-

ту самобутнього таланту гончарки.

Працюючи творчим майстром на заводі “Художній керамік”, мисткиня викладала малюнок в училищі художніх промислів — філії Решетилівського середнього професійно-технічного училища № 28, що діяло на базі заводу, а також вела художню студію, де горнула до образотворчості обдаровану юнь. На початку 1990-х років Розалія Трохимівна виїхала до села Сонячне (Сумщина).

Відтоді минуло понад 20 років... І ось майстриня завітала до Опішного на своє 80-ліття: до коліски гончарського таланту її повернули... глиняні вироби.

На виставці представлені ро-

боти майстрині з Національного музею-заповідника українського гончарства, Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, Національного музею-заповідника Миколи Гоголя, Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату I–II ступенів “Колегіум мистецтв у Опішному” імені Василя Кричевського, а також із приватних збірок мешканців Опішного.

Кераміка Розалії Чабаненко стала своєрідним мистецьким феноменом. У руках майстрині народився неповторний світ гончарних форм і пластичних образів — героїв усної народної творчості й творів українських письменників, декоративної зооморфної скульптури, численних сюжетних композицій, серед яких найулюбленіша тема — Сорочинський ярмарок. Багата уява й особливе сприйняття навколишнього світу означили неповторну стильову манеру, яка через роки вирізняє її твори з-поміж інших.

Ювілей майстрині став нагодою для унікальної зустрічі, на яку багато років чекали її колеги й учні. Кожен спрагло шукав миті, аби поговорити з Розалією Трохимівною наодинці, нагадати про себе, розповісти про досягнуте й подякувати. Адже для багатьох ця людина стала не лише керівником художньої студії чи майстринею, що передала знання, а й мудрою порадицею, старшим товаришем — учителем життя.





Уперше в Україні на Дніпропетровщині відбувся мистецький фестиваль територіальних громад

Перевагу об'єднаних територіальних громад досі доводили з калькулятором у руках, — наскільки більше завдяки концентрації ресурсів вдається збудувати, відремонтувати, профінансувати. Наскільки ширшими стали повноваження та дієвішою влада на місцях. Вперше в області, та й в Україні, Дніпропетровський центр розвитку місцевого самоврядування, створений за сприяння Програми “U-LEAD з Європою” та Міністерства регіональної політики, вирішив продемонструвати й інші козири децентралізації — на прикладі культури й місцевих традицій. Зимові свята самі підказали тему заходу — фестиваль “Різдвяна зірка”, адже до нього навіть не довелося готуватися спеціально. В кожному селі свої традиції колядування, вертепів, святкування Маланки та Василя, виготовлення дідухів, ялинкових прикрас, масок і ласощів. Залишилося тільки зібрати їх під одним дахом. Прийняти такий святковий десант з усієї області погодилися у Софіївському районі, де місцеве самоврядування — одне з найуспішніших і розвиненіших не тільки в області, а й в Україні.

Наталія ГАРМАШ,
м. Дніпро

— Саме культура і традиції формують нашу ідентичність, — підкреслює директор Центру розвитку місцевого самоврядування Олена Тертишна. — Сьогодні вже ніхто не питає, де Петрівка і чим вона знаменита. Так само в кожному ра-

йоні є свої, нехай маленькі, культурні дива, які треба розвивати і примножувати. У нинішньому фестивалі за підтримки обласної влади взяли участь 16 із 60 об'єднаних громад Дніпропетровщини, але це тільки початок. Ми хочемо, щоб кожна громада започаткувала свою культурну традицію і збирала на цей вогник однодумців з усього регіону. Вже вирішили, що на свято Івана Купала самодіяльні колективи на фестивалі “Купальський дивоцивіт” завітають у Солонянщину, а на Покрову фестиваль національних пісень зустрічатиме Покровка. Ще один унікальний мистецький захід відбудеться на території Грушівської громади — рок-фестиваль козацьких пісень “Сірко МЕГА ФЕСТ”. Сьогодні громади почали краще фінансувати культуру, тож навіть у тих селах, де немає Будинків культури, створюють центри дозвілля, нові, самобутні колективи.

На сцену Софіївського центру творчості вийшли і старі, і малі, — від пенсіонерів до вихованців дитячих садочків. Одні співали традиційні всесвітньо відомі колядки і щедрівки, інші — зібрали у своєму селі місцевий фольклор та бажали хазяям, “щоб весь рік були багаті, щоб водилися у хаті сало, гречка, ананаси...” А вже скільки було ва-

ріантів того, як водили козу по селу і чим її лікували, — у кожного колективу свій! Свято вийшло яскравим та по-різдвяному гучним. І головне, не залишило байдужою місцеву громаду — у великому залі Софіївського будинку культури не було жодного вільного місця.

— Ми і свої таланти показали, і чужого прийшли повчитися, — зазначив голова Софіївської об'єднаної громади Петро Сегедій. — До нашої громади увійшли вісім сіл, 9 тисяч мешканців, тож людей цікавить не тільки фінансова спроможність нового адміністративного утворення (а вона, до речі, складає зараз нечувані раніше понад 7 млн грн), а й можливості для відпочинку і творчості. Впевнений, що фестиваль стане поштовхом для нових ініціатив, а ми їх обов'язково підтримаємо.

Закінчився фестиваль нагородженням учасників, — кращі стали володарями сертифікатів, усі отримали дипломи лауреатів. Але не це було головним. Важливіше те, що люди переконалися: громада здатна змінити їхнє життя на краще, зробити його змістовним і цікавим. А маленьким учасникам, — таким, як 3-річна щедрувальниця Ліза, одна із дванадцяти вихованців сімейного дитячого будинку Олени Черевко, подарували справжню казку.



ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2018

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 76

на 1 місяць	14 грн 56 коп.	на півроку	80 грн 90 коп.
на 3 місяці	42 грн 25 коп.	на рік	159 грн 20 коп.



Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,

вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у січні — 15 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

